

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**SOCIÁLNÍ POLITIKA SE ZAMĚŘENÍM NA
SROVNÁVÁNÍ DŮCHODOVÉ POLITIKY U NÁS
A V ZAHRANIČÍ**

Autor práce: Lenka Šosová
Studijní obor: Regionální studia
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Petra Černíková
Katedra: Evropských studií a veřejné správy

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí bakalářské práce Mgr. Petře Černíkové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Dále paní ředitelce ČSSZ JUDr. Marii Baďurové a panu JUDr. Juraji Puobišovi za ochotu a půjčení podkladových materiálů k mé bakalářské práci.

Také bych chtěla poděkovat mé konzultantce Ing. Pavle Vojíkové za cenné rady při psaní mé bakalářské práce.

A v poslední řadě bych chtěla poděkovat svým rodičům za pochopení a vytvoření dobrých podmínek pro mé studium.

Obsah

Úvod	6
1. Sociální politika.....	8
1.1. Zaměstnanost.....	8
1.2. Bydlení.....	10
1.3. Doprava	11
1.4. Rodina	11
1.5. Zdraví.....	11
1.6. Sport a kultura	12
1.7. Životní prostředí.....	12
1.8. Vzdělání.....	12
1.9. Sociální pomoc.....	13
2. Vývoj důchodové politiky v ČR (Sociální politika a její vývoj na území ČR) 14	
2.1. Druhy poskytovaných důchodů.....	18
a) Starobní důchod.....	18
b) Invalidní důchod plný	19
c) Invalidní důchod částečný	19
d) Sirotčí důchod	19
e) Vdovský/Vdovecký důchod.....	20
3. Typy financování starobních důchodů.....	21
3.1. Průběžné	21
3.2. Kapitálové	21
4. Informace, názory a zprávy z tisku.....	21
4.1. Kdo se postará o lidi ve stáří?.....	22
4.2. Penzijní systém stále čeká na reformu	22
4.3. Nečas chce na reformu penzí zmrazená privatizační eura	22
4.4. Kalousek: Post ministra financí je v politice moje poslední štace	23
4.5. Důchody zřejmě od ledna vzrostou o 330 korun	24

4.6.	Tři pětiny Čechů chtějí pracovat i v penzi	24
4.6.1.	Tabulka ukazující zda mají chuť pracovat (%)	25
4.7.	Nové důchodové spoření: větší možnosti i rizika	26
5.	Jak si žijí penzisté v EU?	26
6.	Volební programy politických stran na rok 2006 – 2010	27
6.1.	Volební program strany ODS	27
6.2.	Volební program strany KDU – ČSL	29
6.3.	Volební program strany ČSSD	30
7.	Změny v důchodovém systému pro rok 2009	32
8.	Potřebné doklady při podání žádosti o důchod	33
9.	Výzkum veřejného mínění o českém důchodovém systému	35
10.	Sociální politika se zaměřením na důchodovou politiku ve vybraných zemích Evropské Unie	36
10.1.	Belgie	37
10.2.	Bulharsko	38
10.3.	Dánsko	40
10.4.	Finsko	41
10.5.	Francie	42
10.6.	Irsko	43
10.7.	Německo	45
10.8.	Polsko	46
10.9.	Slovensko	47
10.10.	Švédsko	49
11.	Sociální politika se zaměřením na důchodovou politiku ve vybraných zemích mimo Evropskou unii	51
11.1.	Island	51
11.2.	Norsko	53
	Závěr	58
	Seznam použité literatury a tištěných zdrojů:	60
	Internetové zdroje:	62
	Abstrakt	64
	Abstract	65

Úvod

Téma Sociální politika se zaměřením na důchodovou politiku u nás a v zahraničí jsem si vybrala proto, že jsem několikrát byla na praxi a na brigádě v České správě sociálního zabezpečení (ČSSZ) v Praze. Zde jsem se s touto problematikou blíže seznámila a tím jsem začala uvažovat nad problematikou důchodové politiky. V průběhu vykonávání praxe jsem začala přemýšlet, jak to bude v době mého důchodového věku. Důvodem rozhodnutí pro dané téma bakalářské práce byla neustálá kritika ze strany zaměstnanců ČSSZ na současnou probíhající důchodovou reformu.

Pro svoji bakalářskou práci jsem čerpala z knižních publikací, internetu a statistických výkazů ČSSZ.

Se sociální politikou se v současné době setkáváme denně. Mluví o ní vládní činitelé, poslanci, pracovníci ministerstev, odboroví pracovníci a novináři ve všech sdělovacích prostředcích, ovšem je i předmětem diskusí nejširší veřejnosti.

Pojem sociální politika je v českých pramenech i v podvědomí občanů stále chápán jako úsilí o zlepšení sociálních poměrů.

Sociální politika je posuzována jako kategorie politiky. Ve veřejném právu je politikou míněna činnost zabývající se soustavně správou určitých záležitostí. Příruční slovník naučný vymezuje politiku jakožto metody, způsoby a prostředky, kterými se společenská seskupení snaží dosáhnout svého cíle, jako činnost společenských seskupení, sledující cíle a úlohy vyplývající ze zájmů těchto skupin. Jedná se o uvědomělou činnost, která v sobě zahrnuje snahy o dosažení určitého cíle, je to tedy činnost záměrná a v tomto smyslu výrazně společenská.¹

Sociální politiku nelze ohraničit jednotnou definicí, která by přesně vyjadřovala současný stav. Při formulování i realizování sociální politiky vstupují do hry různé

¹ TYPOVSKÁ, L. *Úvod do sociální politiky**Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1991* 54s. ISBN 80-7067-028-2

faktory. Jedná se především o politické záměry společnosti, ekonomické prostředky a možnosti, organizační faktory, sociální procesy a problémy, pohyb a vývoj obyvatelstva a realizace sociálních opatření.²

Pro obyvatele je sociální politika a její realizace jedním ze základních faktorů, které pomáhají zbavovat se obav z budoucnosti. Sociální jistota tvoří určitou soustavu politických opatření, plnicích funkcí společenských záruk. Stupeň sociálních jistot odpovídá míře úspěchu ekonomické politiky, jež zpětně působí i na vztah člověka ke společnosti. Při stanovení sociálních dávek je nejjzákladnějším požadavkem nepřipustit pokles jejich reálné kupní síly, a to zejména při stanovení životního minima. K tomu je nezbytné mít spolehlivý index pohybu životních nákladů pro obyvatelstvo jako celek, tak i pro ekonomicky slabší domácnosti.³

Důchodová politika je součástí makroekonomické politiky. Přesněji je důchodová politika označována jako cenová a mzdová politika. Když hrozí, že se inflace dostane mimo kontrolu, hledají vlády cestu, jak stabilizovat ceny. Nejvíce tradiční formou zpomalování inflace bývá přijetí fiskálních a monetárních kroků ke zpomalení ekonomické aktivity a zvýšení nezaměstnanosti.

Důchodová politika je politikou vládní. Snaží se usilovat o přímé omezení mzdových a cenových změn ve snaze zpomalit inflaci. Tento typ politiky nabývá různých forem, od dobrovolných mzdových a cenových směrnic až po přímou právní regulaci mezd, platů a cen. Důchodová politika působí na ceny výrobních faktorů i výrobků a služeb. Je používána, když fiskální a monetární opatření působí nedostatečně, obvykle při regulaci cen u některých druhů zboží.

Vláda ovlivňuje ekonomiku i v oblasti cen. Vláda stanoví cenové stropy a prahy. Znamená to, že vláda stanoví maximální nebo minimální ceny. Dříve šlo například

² TYPOVSKÁ, L. *Úvod do sociální politiky**Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1991* 54s. ISBN 80-7067-028-2

³ TYPOVSKÁ, L. *Úvod do sociální politiky**Olomouc: rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1991* 54s. ISBN 80-7067-028-2

o stanovení mezd, kdy skoro všichni zaměstnaní měli přibližně stejně vysokou mzdu. Ovšem dnes stát určuje odměňování zejména státních zaměstnanců podle zákona o mzdě, kdy jsou nadefinovány jednotlivé tarifní třídy a skupiny a jejich ohodnocení.

1. Sociální politika

V dnešní době je sociální politika chápána jako samostatná disciplína. Jejím obecným cílem se obvykle označuje tzv. sociální spravedlnost, resp. sociálně spravedlivá či alespoň sociálně spravedlivější společnost, a někdy dokonce přímo i tzv. stát blahobytu.

Sociální politika je celý komplex problematiky zaměstnanosti, bydlení, dopravy, rodiny, zdraví, vzdělávání, sociální pomoci a další.

Tato tzv. sociální spravedlnost má být dosažena především prostřednictvím:

- Sociální regulace podnikání – k její realizaci je používáno především legislativních nástrojů a přistupuje se k ní v případě tzv. tržních selhání (pokud trhy z nějakých důvodů nefungují dobře)
- Produkce veřejných (sociálních) statků – v ekonomii jsou označovány za veřejné statky takové statky či služby, které by kvůli jejich specifickým vlastnostem soukromí podnikatelé neprodukovali vůbec nebo jen v nedostatečném rozsahu. K nápravě tohoto stavu se pak používají především nástroje fiskální politiky.⁴

1.1. Zaměstnanost

Základním lidským právem je právo na práci, tedy vydělávat si na životní potřeby prací. Politika zaměstnanosti se snaží především umožnit realizaci tohoto práva každému občanovi, který o to má zájem. Rovněž si klade za cíl zajistit důstojné

⁴ VORLÍČEK, J. *Úvod do hospodářské a sociální politiky**Praha: Oeconomica, 2005* 96s.
ISBN: 80-245-0954-7

pracovní podmínky, spravedlivou mzdu (odstranit tzv. diskriminaci), podporu při pracovní neschopnosti a pomoc v případě nezaměstnanosti.

Hlavními prostředky politiky zaměstnanosti jsou:

- Minimální mzda
- Pracovní právo – např. podmínky vzniku, výkonu a zániku pracovního poměru, činnosti odborů, kolektivního vyjednávání, bezpečnosti práce atd.
- Podpora v nezaměstnanosti, která je hrazena z povinného příspěvku na státní politiku zaměstnanosti
- Podpora při hledání zaměstnání (pracovní úřady)
- Dávky v pracovní neschopnosti, které jsou financovány z povinného nemocenského pojištění⁵

Cílem politiky zaměstnanosti je i boj s nezaměstnaností. Ta ovšem dlouhodobě neklesá, ale spíše roste. Na jedné straně se systém snaží prostřednictvím podpory v nezaměstnanosti pomoci některým lidem získat část společenské produkce, aniž by za ni museli na oplátku společnosti něco dávat, na straně druhé minimální mzdy, privilegia udělená odborům a profesním komorám znemožňují u některých druhů práce dosažení rovnovážné tržní mzdy. Díky tomu dochází k vytlačování části populace z těchto trhů a způsobuje tím nedobrovolnou nezaměstnanost.⁶

Řada významných ekonomů se domnívá, že ke snížení nezaměstnanosti je potřeba radikálně změnit přístup státu. V oblasti pracovního práva by se měly zrovnoprávnit vztahy mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem a musela by být zrušena ustanovení, která zvyšují náklady práce a zvyšují riziko z uzavření pracovního poměru ze strany zaměstnavatelů. Muselo by též dojít k zrušení výsadního práva odborů a profesních komor, aby nemohly uměle vytlačovat zájemce o práci v daném oboru.

⁵ VORLÍČEK, J. *Úvod do hospodářské a sociální politiky**Praha: Oeconomica, 2005* 96s. ISBN: 80-245-0954-7

⁶ VORLÍČEK, J. *Úvod do hospodářské a sociální politiky**Praha: Oeconomica, 2005* 96s. ISBN: 80-245-0954-7

Dále by muselo dojít k zrušení stávajícího systému podpor v nezaměstnanosti a sociálních podpor. Aby lidé záměrně nedobývali sociální podpory a aby se uspořilo státu nemalé zdroje, zvýšil celkový produkt země o práci těchto v současné době nezaměstnaných osob, těmto lidem by stát mohl umožnit zaměstnání za minimální mzdu. Důvodem dát lidem práci za minimální mzdu je to, že vyšší mzdy by demotivovaly hledat si práci samostatně a deformoval by se tak pracovní trh.⁷

1.2. Bydlení

V České republice je bydlení považováno za základní sociální právo každého jedince. Cílem bytové politiky je zajištění především tohoto práva.

Hlavními užívanými prostředky bytové politiky jsou:

- Příspěvek na bydlení
- Regulace nájemného bydlení
- Veřejná bytová výstavba
- Podpora soukromé bytové výstavby (prostřednictvím podpory stavebního spoření)

Na veřejnou bytovou výstavbu i na podporu soukromého bydlení je z veřejných rozpočtů vynakládáno mnoho prostředků. Ovšem stále existují bezdomovci, kteří svoji bytovou situaci potřebují řešit naléhavě, a státní bytová politika jim v tom nijak nepomáhá.⁸

⁷ VORLÍČEK, J. *Úvod do hospodářské a sociální politiky**Praha: Oeconomica, 2005* 96s. ISBN: 80-245-0954-7

⁸ VORLÍČEK, J. *Úvod do hospodářské a sociální politiky**Praha: Oeconomica, 2005* 96s. ISBN: 80-245-0954-7

1.3. Doprava

Úlohou orgánů veřejné správy (obcí) je v ČR zajištění dopravní obslužnosti.

Nástroji pro dopravní politiku jsou:

- Přispívat na dopravu (studentům, důchodcům, sociálně slabým)
- Výstavba železnic, silnic, letišť atd.
- Dotace dopravcům (v železniční a silniční dopravě)⁹

1.4. Rodina

Rodina je velice důležitá v životě každého člověka. Je považována za základ státu. Cílem rodinné politiky je podporovat rodiny v řádném plnění jejich společenských funkcí.

Základními nástroji pro rodinnou politiku v ČR jsou:

- Mateřská dovolená
- Přídavky na děti
- Rodinné právo (povinnosti manželů navzájem i jako rodičů k dětem)
- Daňové úlevy na děti¹⁰

1.5. Zdraví

Pro zdravotní politiku je důležité zajistit dobrý zdravotní stav populace.

Základními nástroji pro zdravotní politiku v ČR jsou:

- Bezplatný standard zdravotní péče, který je financován převážně z povinného zdravotního pojištění. Proto, aby lidé nezneužívali bezplatnou lékařskou péči, je v současné době zaveden tzv. regulační poplatek při návštěvě lékaře, který je vybírán od pojištěnců starších 18

⁹ VORLÍČEK, J. *Úvod do hospodářské a sociální politiky**Praha: Oeconomica, 2005* 96s.
ISBN: 80-245-0954-7

¹⁰ VORLÍČEK, J. *Úvod do hospodářské a sociální politiky**Praha: Oeconomica, 2005* 96s.
ISBN: 80-245-0954-7

let. Regulační poplatek je zneužíván v politickém boji mezi pravíci a levíci, např. při ovládnutí krajských úřadů ČSSD, neplatí se regulační poplatky v lékárnách spadajících pod krajský úřad.

- Dozor nad dodržováním hygienických a zdravotních norem¹¹

1.6. Sport a kultura

Cílem kulturní politiky je:

- Veřejná podpora (dotace) divadlům, galeriím apod.
- Ochrana kulturního dědictví
- Povinné odvody z výnosů provozovaných loterií (většinou na podporu sportu)¹²

1.7. Životní prostředí

Životní prostředí je pro člověka velice důležité. V ČR je zakotveno právo na příznivé životní prostředí, které lze poté chápat jako pozitivní sociální právo. Používané nástroje jsou podobné nástrojům hospodářské a sociální politiky.

Jedná se o:

- Poplatky za znečišťování (ekologické daně, ale fakticky nebyly zřízeny)
- Přípustné emisní limity nebo povolené způsoby využívání přírodních zdrojů¹³

1.8. Vzdělání

Aby se člověk mohl dobře uplatnit na trhu práce, je důležité, aby měl určitý druh vzdělání. Cílem vzdělávací politiky je zajištění rovných příležitostí všem občanům bez ohledu na jejich výchozí sociální situaci.

¹¹ VORLÍČEK, J. *Úvod do hospodářské a sociální politiky**Praha: Oeconomica, 2005* 96s. ISBN: 80-245-0954-7

¹² VORLÍČEK, J. *Úvod do hospodářské a sociální politiky**Praha: Oeconomica, 2005* 96s. ISBN: 80-245-0954-7

¹³ VORLÍČEK, J. *Úvod do hospodářské a sociální politiky**Praha: Oeconomica, 2005* 96s. ISBN: 80-245-0954-7

Používanými nástroji v ČR jsou:

- Povinná školní docházka
- Rekvalifikace nezaměstnaných
- Bezplatné základní a střední školství¹⁴

1.9. Sociální pomoc

Financování sociální pomoci ze státního rozpočtu odčerpává tyto zdroje ze soukromého sektoru. Nárok na sociální dávku se ve skutečnosti nezakládá automaticky na nějakou situaci, ve které se člověk nachází, ale to, že správně prošel sítí byrokratických požadavků. Sociální dávky se musí dobývat byrokratickou cestou. Je to schopnost, která obvykle chybí právě lidem, kteří pomoc skutečně potřebují. V této oblasti proto mohou potom pomoci pouze soukromé nadace. Čím více zdrojů stát ze soukromého sektoru ovšem odčerpává na své byrokratické programy, tím méně skutečné pomoci bude moci přicházet odtud.

Prostředky pro státní sociální pomoc jsou:

- Sociální podpory
- Daňové úlevy pro zdravotně postižené a jejich zaměstnavatele
- Stanovení životního minima
- Invalidní důchody, dávky pro zdravotně postižené jako je např. příspěvky na osobní asistenty, slepecké psy atd.¹⁵

Sociální politika státu musí být vyvážena s ohledem na to, aby byli lidé motivováni k zajišťování vlastních potřeb pomocí práce, ne se spoléhat pouze na různé sociální dávky. Bohužel v současné době je celá řada lidí, kteří systém sociálních dávek permanentně spíše zneužívají.

¹⁴ VORLÍČEK, J. *Úvod do hospodářské a sociální politiky**Praha: Oeconomica, 2005* 96s.
ISBN: 80-245-0954-7

¹⁵ VORLÍČEK, J. *Úvod do hospodářské a sociální politiky**Praha: Oeconomica, 2005* 96s.
ISBN: 80-245-0954-7

2. Vývoj důchodové politiky v ČR (Sociální politika a její vývoj na území ČR)

Do konce 19. století se sociální politika zaměřovala na sociálně nejohroženější vrstvy populace. Jednalo se spíše o sociální péči k osobám odkázaným na cizí pomoc. Péče byla postavena zejména na soukromé dobročinnosti. Od poloviny 19. století byla sociální politika upravena chudinskými zákony. Zákony ukládaly institucím jako obcím, aby zajistily péči dospělým a dětem, neexistoval – li jiný zákonný nárok na potřebné zaopatření.

Od 80. let 19. století v Rakousku-Uhersku docházelo k rozvoji sociálně politického zákonodárství. Cílem bylo zmenšení rizika dopadu závažných sociálních událostí na jednotlivce. Jednalo se například o nemoc, invaliditu, mateřství, nezaměstnanost a stáří. Sociální zákonodárství se začalo rozvíjet jako reakce na hospodářský a politický vývoj. Vzniklo několik velkých sociálních skupin populace, na které tato rizika dopadala přímo. A zhoršení jejich sociální situace by pak pro společnost jako celek znamenalo ohrožení sociálního postoje.

Sociální politika měla za základní cíl harmonizaci a zlepšení všeobecných sociálních poměrů, ve smyslu zmírňování největších sociálních rozdílů daných majetkovým rozvrstvením společnosti.

Sociální reforma za první republiky znamenala postupné odlehčení pro oblast veřejného chudinství, protože se zvyšují počty osob zabezpečených jinými než chudinskými zdroji. Pozornost byla věnována také na skupiny osob (válečným poškozcům), které nesly důsledky druhé světové války. Také stát hrál v tomto období důležitou roli. Veřejnou chudinskou péčí byly pověřeny země, okresy a obce, ale i oblasti tzv. dobrovolné sociální péče vykonávaná různými nevládními organizacemi, jako byl například Československý Červený kříž.

V období první republiky byl přijat zákon č. 221/1924 Sb. o pojištění zaměstnanců pro případ invalidity, nemoci, stáří, prováděné příslušnými pojišťovnami

na základě pojišťovacího principu. Toto pojištění se týkalo především dělníků v soukromém sektoru. Státní zaměstnanci, horníci, samostatně hospodařící byli pojištěni v rámci samostatných předpisů. Mají nárok na nemocenské a různé formy důchodů jako například starobní či vdovský, dále pohřebné a další dávky, které braly v úvahu rodinný stav a početnost rodiny. Byla také uzákoněna osmihodinová pracovní doba.¹⁶

Sociální politika se za první republiky rovněž zajímala o péči o válečné poškozence. Tato péče byla samostatně upravena zákony bezprostředně po skončení první světové války v roce 1919 a 1920. Podle míry zdravotního poškození zákon zakládal nárok na rentu také pro rodinné příslušníky poškozeného. Kromě renty měli váleční poškozeneci nárok na péči léčebnou, výcvik a školení s cílem částečné obnovy pracovní síly.

Již v roce 1918 byly podpory v nezaměstnanosti předmětem právní úpravy. A několikrát pak byly novelizovány až do roku 1925. Příčinou úprav byly nestabilizované hospodářské poměry po první světové válce.

Podle domovského zákona byl za chudého považován ten, kdo si nemohl opatřit vlastními silami potřebnou výživu. K tomu, aby mohl dostat podporu, musel splnit tři podmínky a to že musel mít domovskou příslušnost v některé obci na území státu, nesměl mít zákonný nárok na obživu vůči jiným osobám a musel být nezpůsobilý uživit se vlastní prací.

Po roce 1945 byly učiněny důležité kroky v sociální politice. Jednalo se o zrovnoprávnění žen v oblasti politiky, zavedení univerzálních přídavek na děti a úprava dovolených. Univerzální přídávky na děti se staly od roku 1947 důležitou součástí rodinných příjmů.

Od října 1948 byl přijat a vstoupil v platnost zákon o národním pojištění č. 99/1948 Sb. Došlo ke sjednocení pojistných nároků pro jednotlivé skupiny

¹⁶ KOTOUS, J. *Úvod do sociální politiky**Praha: Vodnář, 2003* 106s. ISBN 80-85889-35-8

pracujících (zaměstnanci, dělníci). Pojištění bylo rozšířeno i na občany samostatně hospodařící. Zřídil se Fond národního pojištění, do kterého přispívali zaměstnanci, zaměstnavatelé a stát.

Zánik národního pojištění a vznik systému státního sociálního zabezpečení proběhl v roce 1956.

Reforma z roku 1964 byla hodnocena jako nepříznivá. Došlo k zhoršení situace pro obyvatelstvo. Zhoršila se situace v oblasti hospodářství, projevilo se zastavení vývoje ekonomického růstu. Díky této reformě došlo ke zdanění důchodů, ke stanovení důchodových stropů a likvidaci důchodového připojištění.

V roce 1975 došlo k reformě, díky které bylo odstraněno důchodové zdanění. Také se rozšířil okruh osob, které mohli pobírat dávky a služby sociální péče.¹⁷

Po roce 1989 došlo k přebudování totalitního systému na systém demokratický. V oblasti ekonomiky došlo k přechodu od centrálně plánovaného hospodářství na tržní ekonomiku. Tyto změny se projevily v dopadu na obyvatelstvo v podobě nezaměstnanosti, poklesu reálných příjmů a chudoby nejchoulostivějších skupin populace.

V roce 1990 mělo být prvořadými úkoly v oblasti sociální politiky:

- Umožnit přechod od státního paternalismu (nadřazení) k občanské participaci (účasti)
- Umožnění přechodu od centralizované správy k decentralizaci (přesun funkcí a kompetencí na nižší orgány nebo na menší organizační jednotky) v sociální oblasti
- Vytvoření odpovídajícího institucionálního systému v oblasti zaměstnanosti (rekvalifikační programy, systémy řešící nezaměstnanost)

¹⁷ KOTOUS, J. *Úvod do sociální politiky**Praha: Vodnář, 2003* 106s. ISBN 80-85889-35-8

- Vytvoření nástroje k tlumení důsledků inflace pro nejvíce sociálně ohrožené skupiny populace (staří lidé, děti, zdravotně postižení)
- Umožnit vstup dalším subjektům do oblasti sociální politiky tak, aby se stát stal jen posledním garantem v situaci selhání všech ostatních možností sociální suverenity občanů

Byla vytvořena tzv. Záchranná sociální síť, která měla za úkol:

- Vybudovat nástroje k uchování pracovní síly
- Stimulovat k vytvoření nových pracovních míst
- Sociálně zajistit staré, zdravotně postižené a sociálně ohrožené občany a dále i ty, kteří propadli sociálním sítím

Všeobecná zdravotní pojišťovna byla zřízena v roce 1992 a zároveň přestala být financována ze státního rozpočtu a začala hospodařit jako veřejnoprávní instituce s těmito veřejnými zdroji prostřednictvím systému úhrad za jednotlivé provedené úkony, spotřebovaný materiál a předepsané léky.

Zákon o důchodovém připojištění byl přijat v roce 1994. Právní úprava je založena na principu individuální odpovědnosti za životní úroveň v postproduktivním věku a umožňuje formou spoření se státním příspěvkem odkládat část příjmů pro budoucí sociální události v životě člověka.

V roce 1998 šlo k oddělení důchodového pojištění od státního rozpočtu a byl přijat nový zákon o předčasných starobních důchodech. Bylo také snahou vlády zvýšit důležitost tripartity s cílem zlepšit sociální dialog.

Od roku 2003 je možné, aby správní rozhodnutí v oblasti důchodového a nemocenského pojištění i v oblasti sociální péče bylo možno soudně přezkoumat, jak to vyžaduje Evropská sociální charta.¹⁸

¹⁸ KOTOUS, J. *Úvod do sociální politiky**Praha: Vodnář, 2003* 106s. ISBN 80-85889-35-8

2.1. Druhy poskytovaných důchodů

Dle příčiny vzniku nepříznivé situace se poskytované důchody nazývají:

- Starobní důchod
- Invalidní důchod – plný
- Invalidní důchod – částečný
- Sirotčí důchod
- Vdovský/Vdovecký

a) Starobní důchod

Nárok na tento důchod má každý, kdo byl pojištěn nejméně 25 let a dosáhl důchodového věku nebo byl pojištěn nejméně 15 roků a dosáhl 65 let věku.¹⁹

Tab. č. 1 Věk odchodu do důchodu

Rn (rok narození)	Ženy					Muži
	Bezdětné	1 Dítě	2 Děti	3 - 4 Děti	5 a více	
1943	58+8	57+4	56	54+8	53+4	61+4
1944	59	57+8	56+4	55	53+8	61+6
1945	59+4	58	56+8	55+4	54	61+8
1946	59+8	58+4	57	55+8	54+4	61+10
1947	60	58+8	57+4	56	54+8	62
1948	60+4	59	57+8	56+4	55	62+2
1949	60+8	59+4	58	56+8	55+4	62+4
1950	61	59+8	58+4	57	55+8	62+6
1951	61+4	60	58+8	57+4	56	62+8
1952	61+8	60+4	59	57+8	56+4	62+10
1953	62	60+8	59+4	58	56+8	63
1954	62+4	61	59+8	58+4	57	63
1955	62+8	61+4	60	58+8	57+4	63
1956	63	61+8	60+4	59	57+8	63
1957	63+4	62	60+8	59+4	58	63+8
1958	63+8	62+4	61	59+8	58+4	63+10
1959	64	62+8	61+4	60	58+8	64
1960	64+2	63	61+8	60+4	59	64+2

¹⁹ *Mesec.cz* [online] 2003. Státní důchodový systém. [cit. 10. Listopadu 2008]. Dostupný na WWW: <<http://www.mesec.cz/texty/statni-duchodovy-system/>>

Rn (rok narození)	Ženy						Muži
	Bezdětná	1 Dítě	2 Děti	3 Děti	4 Děti	5 a více	
1961	64+4	63+4	62	60+8	60+8	59+4	64+4
1962	64+6	63+8	62+4	61	61	59+8	64+6
1963	64+8	64	62+8	61+4	61+4	60	64+8
1964	64+10	64+4	63	61+8	61+8	60+4	64+10
1965	65	64+8	63+4	62	62	60+8	65
1966	65	65	63+8	62+4	62	61	65
1967	65	65	64	62+8	62	61+4	65
1968	65	65	64	63	62	61+8	65

Zdroj: www.mesec.cz.

b) Invalidní důchod plný

Na tento důchod má nárok ten, kdo:

- stal se plně invalidním a získal potřebnou dobu pojištění
- pokud nezískal ke dni vzniku plné invalidity starobní důchod
- stal-li se plně invalidním následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání
- byl-li mu přiznán trvale krácený starobní důchod

c) Invalidní důchod částečný

Člověk má na invalidní důchod nárok:

- stal-li se částečně invalidním následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání
- jestliže se stal částečně invalidním a získal potřebnou dobu pojištění

d) Sirotčí důchod

Sirotčí důchod je počítán podobně jako starobní důchod.

Má dvě složky:

- základní výměru ve výši 1 470 Kč měsíčně
- procentní výměru ve výši 40 procent výměry starobního nebo invalidního důchodu zemřelého měsíčně

e) *Vdovský/Vdovecký důchod*

Vdovský/vdovecký důchod náleží 1 rok po smrti partnera.

Může být vyplácen i déle, pokud pozůstalý:

- pečuje o nezletilé, dlouhodobě těžce postižené dítě nebo zletilé dítě převážně zcela bezmocné
- pečuje o nezaopatřené dítě
- je plně invalidní nebo dosáhl věku 55 let u žen a 58 let u mužů nebo důchodového věku
- pečuje o svého nebo partnerova bezmocného rodiče v jedné domácnosti

Nárok na důchod vzniká znovu, splní-li se některá z výše uvedených podmínek do 5 let od zániku nároku na důchod. Tento nárok zaniká uzavřením nového manželství, kdy je jednorázově vypláceno 12 měsíců důchodů.²⁰

Nebudu komentovat vývoj do roku 1989, ale myslím si, že po roce 1989 v souvislosti se stárnutím obyvatelstva a potažmo se zlepšováním zdravotní péče a menší porodností obyvatelstva bylo nutné důchodovou reformu provést již v 90. letech mnohem razantněji než byla reforma prováděna. Po roce 1989 byl systém v podstatě obrácený, lidé odcházeli do předčasného důchodu, ženy v 52 letech a muži 57 letech, bez snížení výše důchodu. Současná politická garnitura v této době tímto způsobem řešila narůstající nezaměstnanost ve státě. Touto politikou předčasných důchodů byla dle mého názoru negativně ovlivněna reforma důchodové politiky.

²⁰ *Mesec.cz* [online] 2003. Státní důchodový systém. [cit. 10. Listopadu 2008]. Dostupný na WWW: <<http://www.mesec.cz/texty/statni-duchodovy-system/>>

3. Typy financování starobních důchodů

Existují dva typy starobních důchodů. Jedná se o průběžný a kapitálový starobní důchod.

3.1. Průběžné

Tyto starobní důchody znamenají, že každý občan v produktivním věku přispívá, pokud může, do státního rozpočtu, z něhož jsou následně formou starobních důchodů přerozdělovány finanční prostředky občanům v postproduktivním věku.

3.2. Kapitálové

Liší se tím, že vybrané příspěvky se obecně shromažďují ve fondu, který je zpracuje. Plátcí je vyplácí zhodnocené v době, kdy občan může a uplatňuje svůj nárok na vyplácení starobních důchodů.

Vzhledem ke stárnutí populace je žádoucí, aby byla urychleně provedena reforma důchodového zabezpečení. Vzhledem k tomu, že nepostačí jen průběžné financování, nýbrž je nutné i zvyšování důchodového věku a doby povinného pojištění, ale je třeba celý systém důchodového zabezpečení transformovat.

4. Informace, názory a zprávy z tisku

Touto kapitolou bych chtěla poukázat na současné myšlenkové pochody našich politiků, tisku a odborné a laické veřejnosti.

4.1. Kdo se postará o lidi ve stáří?

Ekonom Pavel Matouš, předseda představenstva a generální ředitel Aviva životní pojišťovny uvedl jako příklad pojištění garantující dlouhodobou péči ve stáří, která se nabízí např. v Británii. V 45 nebo 50 letech si koupíme pojistku, která nám zajistí při postupné ztrátě schopnosti postarat se o sebe. Zajistí nám odpovídající dlouhodobou péči. Pojištění hradí potřebnou péči od domácího ošetřovatele po pobyt v domě pro seniory. Zmíněná pojistka není levná a žádné pojištění, které zajišťuje delší život, ani levné nebude. Ale je výhodnější, než si na stáří platit péči „z vlastní kapsy“.²¹

4.2. Penzijní systém stále čeká na reformu

„ Za optimální řešení financování důchodového systému považujeme vytvoření tří vedle sebe existujících pilířů. Mimo stávající první státní pilíř a třetí pilíř penzijního připojištění navrhujeme vložit druhý pilíř, tak zvaný „opt – out“ systém. Je založený na dobrovolném částečném vystoupení ze státního průběžného systému a přesměrování části plateb k soukromým správcům (penzijním fondům),“ uvedl Petr Žaluda, generální ředitel Winterthur.²²

4.3. Nečas chce na reformu penzí zmrazená privatizační eura

Ve spolupráci s Českou národní bankou chce ministr práce Petr Nečas zajistit dlouhodobé financování penzijního systému. Podle něho by se příjmy z privatizace měly kapitalizovat a výnosy z takto uložených peněz by plynuly na účet důchodové rezervy, která byla zřízena letos v lednu.

Centrální banka nedávno navrhla zmrazení peněz z privatizace, aby se nevytvářel další tlak na posilování koruny.

²¹ RYSKOVÁ, S., JEŽEK, K. Generace na odstřel, *Ekonom*, 2006, č. 38, s. 82-83. ISSN 1210-0714

²² ACHREMENKO, M. Penzijní systém stále čeká na reformu, *Berounský deník*, 2006, č. 264, s. 5. ISSN 1210-7352

Ministr práce Petr Nečas přichází se dvěma konkrétními návrhy. Ten první spočívá v tom, že vláda zřídí clearingový účet v ČNB a na něj se převede část výnosů z privatizace v eurech. Poté půjdou úroky na důchodový účet. Druhý návrh je ještě ambicióznější. Podle něj by vláda nakoupila za peníze z privatizace eurofondy na zahraničních trzích. Penzijní reformě by pak sloužily výnosy z těchto cenných papírů. Ovšem většina ministrů chce příjmy z privatizace převést na koruny a utratit.

Ministr práce sází ovšem na to, že i ministerstvo dopravy, u kterého podstatná část privatizačních příjmů státu končila, nakonec bude mít zájem opatření proti posilování koruny podpořit. Hodlá čerpat velký objem evropských peněz na stavbu dálnic a železnic a posilující koruna by mohla z tohoto balíku nemalou část ukrojit.²³

4.4. Kalousek: Post ministra financí je v politice moje poslední štace

Podle ministra financí Miroslava Kalouska návrh na superdaň má ohlas půl na půl. Podle něj to není ale jádro reformy. Nebude-li superdaň, která v sobě zahrnuje daň z příjmu fyzických osob a sociální pojištění, nezhorší se kvalita reformy, kterou ministr financí nabízí podle něj. Jeho cílem je jeden odvod na jednom formuláři na jednom výběrém místě. To je cíl, z něhož nehodlá ministr financí Miroslav Kalousek ustoupit. Jedna varianta je tedy superdaň a druhá je, že na onom jednom formuláři nebude jeden titul, ale dva. To znamená daň z příjmu a sociální pojištění.

Ale i tak preferuje spíše jednu kolonku, protože je podle Miroslava Kalouska alternativa jedné kolonky lepší z důvodu tohoto, že otvírá zatím nediskutované možnosti k penzijní reformě. Otvírá se tím obrovská možnost, jak zapojit do příjmů sociálního pojištění i nepřímé daně. Zatím je důchodový účet financován pouze přímým odvodem, který se jmenuje sociální pojištění, i když je to v zásadě daň z výdělečné činnosti. Miroslav Kalousek si myslí, že v budoucnosti tak bude ubývat těch, kteří vydělávají, a bude přibývat těch, kteří mají nárok na důchod. Současně bude společnost bohatnout, a tím poroste spotřeba, a tudíž výběr nepřímých daní. Ministr

²³ ŽIŽKA, J., MARTINOVIČOVÁ, M. Nečas chce na reformu penzí zmrazená privatizační eura, *E15*, 2008, č. 91, ISSN 1210-1168

financí se tedy zaobírá otázkou, zda nezapojit do příjmů důchodového rozpočtu i nepřímé daně. Tím by byl účet významně stabilizován, to je jedna výhoda. Další výhodou by bylo odstranění mýtu, že důchodci neplatí žádné daně. Ovšem kdyby se prý začal důchodový účet financovat nepřímými daněmi, pak by to byl systém. Parametr se dá zákonem měnit, což by bylo zvláště výhodné po dobu reformy. Přímou pro účely důchodové reformy by se parametr dal zvýšit, aniž by to poplatník zaznamenal, zda by se z jednoho odvodu vzalo trochu víc na důchody, a trochu míň pro státní rozpočet.

Ministr financí Miroslav Kalousek prohlašuje, že jako tento rok se na penzijní reformu financovalo mimo jiné dílčím prodejem akcií ČEZ, tak v příštím roce by rád udělal stejnou operaci s akciemi ČEZ.²⁴

4.5. Důchody zřejmě od ledna vzrostou o 330 korun

Od ledna 2009 se zřejmě zvýší důchody o 330 korun. Tento plánovaný nárůst musí ještě odsouhlasit vláda. Reálná hodnota průměrného starobního důchodu podle Nečase oproti roku 2008 vzroste o 3,7 procenta. Do konce roku 2009 by průměrný důchod měl přesáhnout „magickou hranici“ deset tisíc korun, řekl Nečas.²⁵

4.6. Tři pětiny Čechů chtějí pracovat i v penzi

V důchodu by rádo pracovalo přes tři pětiny zaměstnaných Čechů a Češek. Ve středních Čechách a v Praze je dokonce až 74 procent zaměstnaných. Nyní si práci vydělává více než pětina českých penzistů. Toto vyplývá z mezinárodního průzkumu společnosti AXA.

V České republice důchodci svou aktivitou patří k nejpracovitějším na světě. České důchodce v aktivitě předstihli pouze Japonci, kterých v penzi pracuje 28 procent.

²⁴ HAVLIGEROVÁ, J., Kalousek: Post ministra financí je v politice moje poslední štace, *E15*, 2008, č. 124, ISSN 1210-1168

²⁵ ČTK: Důchody zřejmě od ledna vzrostou o 330 korun, *E15*, 2008, č. 203, ISSN 1210-1168

V Evropě si vydělává v průměru 11 procent důchodců. Podobně je tomu jak v Německu, tak USA. Podle expertů důvodem pracovitosti českých seniorů nemusí být ani jejich touha po uplatnění, jako spíš nižší příjmy.

V Evropě patří český důchodový věk k těm nižším. Od 90. let se odchod do důchodu postupně prodlužuje, každoročně o pár měsíců. V dnešní době chodí muži do penze téměř v 62 letech, bezdětné ženy v 60 letech a čtyřech měsících, matky dříve. Odcházet do důchodu by se mělo po roce 2030 v 65 letech. Podle provedeného výzkumu víc než třetina Čechů a Češek jde do penze předčasně, i když lidé v České republice žijí déle a jejich zdravotní stav je výrazně lepší.²⁶

4.6.1. Tabulka ukazující zda mají chuť pracovat (%)

Stát	Pracující, kteří zamýšlejí pracovat i v důchodu	Již pracující důchodci
Japonsko	71	28
Hongkong	64	7
Česko	62	22
USA	55	19
Slovensko	55	12
Velká Británie	51	11
Španělsko	47	7
Polsko	41	17
Švýcarsko	40	18
Maďarsko	39	10
Německo	36	11
Francie	31	3
Evropa	44	11
Průměr všech států	54	17

Pozn.: E15, Pramen průzkum AXA Retirement Scope 2008²⁷

²⁶ ČTK: Tři pětiny Čechů chtějí pracovat i v penzi, E15, 2008, č. 203, ISSN 1210-1168

²⁷ ČTK: Tři pětiny Čechů chtějí pracovat i v penzi, E15, 2008, č. 203, s. 10, ISSN 1210-1168

4.7. Nové důchodové spoření: větší možnosti i rizika

Důchodová reforma by se měla dle připravované druhé etapy současné důchodové fondy postupně přeměnit v důchodové společnosti, které by klientům měly nabízet větší možnosti vybrat si způsob spoření. Účastník pojištění bude mít větší šanci na zhodnocení peněz, současně ovšem ponese i větší riziko.

Ministr práce a sociálních věcí Petr Nečas chce definovat podmínky, za nichž budou důchodové společnosti lidem spravovat peníze ukládané na důchod v rámci penzijního připojištění. Pracovníky i zaměstnavatele by měl zákon ke spoření motivovat. Firmám, které budou zaměstnancům přispívat na důchodové připojištění, by se mohly zvýšit daňové slevy z nynějších 24 tisíc korun až na 32 tisíc korun, případně na 36 tisíc korun.²⁸

5. Jak si žijí penzisté v EU?

Je velký rozdíl mezi životním stylem penzistů v Evropské unii a v České republice. Toto dokazují statistiky. V Evropské unii průměrný penzista vydá ze svého platu na kulturu a cestování třikrát více než na léčebné výlohy. V Česku je situace ovšem opačná. Největší výdaje důchodců jak v EU, tak i v Česku tvoří poplatky za jídlo a bydlení. Čeští důchodci ale bývají více šetřiví na oblečení a obuvi. Utrácejí za ně stejně peněz jako za alkohol a tabák. Ovšem v Evropské unii si penzisté koupí oblečení za dvojnásobek peněz vynaložených za pití a kuřivo. V Evropské unii penzisté vynakládají více prostředků na vlastní vzdělání.

V loňském roce důchodové výdaje v Evropské unii představovaly okolo 13 % HDP, z toho starobní důchody tvoří 75 % všech penzí.

Rozlišujeme na dvě skupiny důchodový systém. V první skupině jsou státy, které mají systém důchodového pojištění typu „Beveridge“, který neumožňuje odchod

²⁸ ČTK: Nové důchodové spoření: větší možnosti i rizika, *E15*, 2008, č. 211, 32s., ISSN: 1210-1168

do předčasného starobního důchodu. Do tohoto typu patří Velká Británie a Irsko. V druhé skupině je systém typu „Bismarck“, kam patří Německo, Belgie a Francie. V tomto systému je možný odchod do předčasného důchodu.

Předpokladem pro příštích 25 let je neustálé stárnutí populace, a tím i stárnutí pracovní síly. Důchodová politika bude nabývat neustále na větším významu. Po roce 2010 by měl být počet zaměstnanců ve věku 50 – 64 let vyšší než počet zaměstnanců ve věku 20 – 24 let.²⁹

6. Volební programy politických stran na rok 2006 – 2010

Politické strany se ve svých volebních slibech předhánějí, jak se postarají o sociální politiku v jednotlivých oblastech. Bohužel ve většině případů se jedná pouze o politické sliby politických stran, které se snaží na svoji stranu přitáhnout voliče.

V této kapitole jsem si vybrala volební program jedné pravicové, středové a levicové strany. Jednotlivé volební programy politických stran vycházejí z jejich politického názoru. U volebního program ČSSD je nedílnou součástí nutná prosperující a výkonná ekonomika, jinak nelze volební program splnit.

6.1. Volební program strany ODS

Co nabízí ODS českým seniorům?

- Průměrný důchod, který neklesne pod 42 % průměrné mzdy.
- Valorizace důchodů při růstu cen všem důchodcům o stejnou částku. Nižší důchody tedy porostou rychleji než důchody vyšší.

²⁹ GOLLA, P. WWW jak si žijí penzisté v EU. *Mesec* [online] 2003[cit. 10. Listopadu 2008]. Dostupný na WWW: <<http://www.mesec.cz/clanky/jak-si-ziji-penziste-v-evropske-unii>>

- Horní hranici celkové výše doplatků na léky za rok. Za posledních pět let totiž narostla výše doplatků na léky v domácnostech důchodců na dvojnásobek.
- Kombinaci státem zaručeného důchodu z průběžného pilíře a dobrovolného připojištění v důchodových fondech, kde chceme vyšším státním příspěvkem motivovat ke spoření větších částek, než je tomu dnes.
- Rovnoprávný přístup ke všem zařízením sociální péče o seniory. Chceme, aby péče o seniory obsahovala širokou paletu služeb, od domovů důchodců, domů s pečovatelskou službou až po různé druhy asistenční a individuální domácí péče. Klient si pak službu vybere podle svých potřeb.
- Rozvoj individuální sociální péče preferující zaměstnávání rodinných příslušníků a nezaměstnaných.
- Změnu v rozpočtovém určení daní tak, aby obce, města a kraje obdržely ročně dvě miliardy korun účelově vázané na péči pro všechny seniory.
- Kvalitní a dostupnou zdravotní péči pro všechny seniory.
- Senioři nebudou nuceni vyměňovat osobní doklady. Budeme vyžadovat, aby úřady vycházely seniorům vstříc při vyřizování všech jejich záležitostí.
- Rozšíření zvýhodněného vstupného pro seniory do státních kulturních objektů.

Cílem ODS je postavit občana do centra zájmu lékařů, nemocnic a zdravotních pojišťoven. Pacient musí mít právo na svobodnou volbu lékaře, zdravotnického zařízení a zdravotní pojišťovny, na uctivé zacházení ze strany všech zdravotních pracovníků. Současná finanční krize však není jediným problémem českého zdravotnictví, ohrožena je kvalita i dostupnost zdravotní péče, zejména pro nemocné a seniory. Cílem konceptu ODS ve zdravotnictví je modernizace veřejného pojištění v duchu evropských a světových trendů.³⁰

³⁰ *Blognoviny: elektronické noviny* [online] Praha: 2006 [cit. 3. května 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.blognoviny.cz/volebni-program-ods/>>. ISSN: 1802-0100

6.2. Volební program strany KDU – ČSL

Základní principy reformovaného penzijního systému

- Zůstane zachována významná role státního systému důchodového zabezpečení – nikdo nepropadne pod hranici chudoby.
- Systém bude doplněn o možnost převodu části stávajících odvodů (sociálního pojištění) do soukromých systémů úspor na stáří, kde se budou kumulovat úspory na stáří těch občanů ČR, kteří si to budou přát.
- Návrh Křesťanských demokratů (jehož detailní popis je k dispozici na internetových stránkách) tedy zabezpečuje:
 - a) důstojnou výši penze pro všechny občany – penze podle KDU-ČSL by měla mimo jiné občanovi nahrazovat v přiměřené míře příjem z doby, kdy byl ekonomicky aktivní. Návrh KDU-ČSL současně ponechává dostatek prostoru pro uplatnění vlastní odpovědnosti občanů formou soukromých úspor. Návrh KDU-ČSL tedy kombinuje financování budoucích penzí na základě mezigenerační solidarity, ale také výnosů z kapitálu.
 - b) svobodu osobní volby každého občana ČR – podle KDU-ČSL si občané sami budou moci zvolit, zda více důvěřují vládě, že jim bude vyplácet důstojnou penzi, nebo se rozhodnou přesměrovat část svých odvodů (max. 8 procentních bodů z dnešních 28) do soukromých systémů zabezpečení na stáří. KDU-ČSL bude také dále podporovat stávající dobrovolné spoření v penzijních fondech se státním příspěvkem.
 - c) podporu rodin prostřednictvím snížení pojistné sazby pro rodiny s dětmi. KDU-ČSL si uvědomuje, že mít děti je pro rodiče vedle velké odpovědnosti za jejich výchovu také velká finanční zátěž. KDU-ČSL proto navrhuje, aby rodiče vychovávající děti, budoucí plátce daní, byli odměněni snížením odvodů (pojistné sazby) do státního důchodového systému o 1% za každé dítě. Jednoduše řečeno – čím více budu mít dětí, tím méně budu odvádět na daních. Při výpočtu penze se však bude vycházet z nesnížených odvodů, takže rodiny nebudou nijak znevýhodněny při výplatě penzí.

- d) zachování dřívějšího odchodu do penze pro ženy s dětmi. KDU-ČSL jako jediná demokratická strana usiluje o zachování této výhody pro matky, neboť si ji matky zaslouží.

KDU-ČSL si uvědomuje obrovský přínos, který mohou společnosti přinést zkušení senioři. KDU-ČSL proto navrhuje, aby se všem důchodcům, kteří chtějí a mohou aktivně pracovat, snížila příspěvková sazba pojistného na důchodové zabezpečení do státního systému na polovinu.³¹

6.3. Volební program strany ČSSD

ČSSD se snaží o to, aby občané naší země měli rovnou příležitost pro realizaci svého talentu a schopností, práci, rovný přístup ke vzdělání, k osobnímu i občanskému uplatnění. ČSSD je pro dodržení zásady, aby finanční a morální ocenění práce lidí odpovídalo jejich výkonu a kvalifikaci. Tato politická strana vychází z toho, že jen společnost, která je založená na lidské solidaritě a fungujícím sociálním státu, je možné nazvat společností sociálně spravedlivou. Taková společnost nabízí možnost vést plnohodnotný a důstojný život

Důchodové pojištění a reforma důchodového systému

ČSSD je přesvědčena, že sociálně spravedlivé důchodové pojištění je nedílnou podmínkou, abychom ve společnosti udrželi sociální soudržnost. Tato politická strana má v plánu bojovat za zachování důchodového systému založeného na zásluhovosti a na mezigenerační solidaritě. Je důležité, aby ekonomicky aktivní generace poskytovala důchodové zabezpečení pro generaci, která již není ekonomicky aktivní. Zároveň chce ČSSD podpořit rozvoj nejrůznějších doplňkových forem umožňujících dosáhnout zvýšení důchodových nároků občanů z jejich dlouhodobě investovaných dobrovolných úspor na stáří. Dále chce zajistit, aby každý občan po ukončení své pracovní aktivity ve

³¹KDU-ČSL [online] 2006 [cit. 5. listopadu 2008] Dostupné na WWW: <<http://www.kdu.cz/default.asp?page=51&IDR=10149>>

stáří nebo při špatném zdravotním stavu měl možnost získat důchod ve výši, která by mu v zásadě umožnila zachovat si kvalitu života z doby pracovní aktivity.

V jejich pojetí sociální spravedlnosti celkový důchodový příjem musí být v přiměřené relaci k předchozímu výdělků každého člověka.

Proto ČSSD navrhuje:

- Pravidelné zvyšování důchodů nad rámec povinné valorizace. Zohlední se tak růst nákladů na bydlení, včetně cen energií. Zdrojem toho navýšení bude také výnos z dividend, které stát obdrží od společnosti ČEZ, a.s.
- Snažit se dotvářet podobu důchodového systému i doplňkových důchodových systémů tak, aby přispíval k aktivnímu stárnutí. Snaha dosáhnout toho, aby pro nízké, střední a vyšší střední příjmové skupiny bylo dosaženo zhruba 70 % čistých předdůchodových příjmů s tím, že 55 až 60 % bude stejně jako doposud poskytovat základní důchodové pojištění.
- Neustálou podporu modernizaci důchodového systému založeného na povinném průběžně financovaném důchodovém pojištění zahrnujícím všechny skupiny pracujících. Tento systém doplnit dobrovolným doplňkovým důchodovým připojištěním, které je založeno na kapitálovém financování. V širším pojetí do doplňkového připojištění zapojit zaměstnavatele, popřípadě vytvořit i systém zaměstnavatelského penzijního připojištění.

Průběžně financované důchodové pojištění:

- Pro všechny skupiny pojištěnců musí být jednotné, jak v pravidlech pro stanovení výše pojistného, tak v pravidlech pro stanovení dávek.
- Musí být umožněn pružný odchod do důchodu až o 5 let dříve v návaznosti na postupné zvyšování důchodového věku, které se bude postupně zvyšovat na 65 let, které bude ukončeno v roce 2030.
- Musí se zvýšit vazba mezi zaplaceným pojistným a výší důchodu prostřednictvím pomyslných osobních účtů při zachování rozumné míry solidarity.³²

³² *Blognoviny: elektronické noviny* [online] Praha: 2006 [cit. 3. května 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.blognoviny.cz/volebni-program-cssd/>> ISSN: 1802-0100

7. Změny v důchodovém systému pro rok 2009

Od 1. ledna 2009 nabývá účinnosti nařízení vlády č. 363/2008 Sb., o zvýšení důchodů v roce 2009. Další nařízení vlády, které nabývá účinnosti od 1. ledna 2009, je nařízení vlády č. 365/2008 Sb., kterým se pro účely důchodového pojištění stanoví výše všeobecného vyměřovacího základu a výše přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu pro rok 2007 a upravují částky pro stanovení výpočtového základu.

Od 1. ledna 2009 se zvýší o 4,4 % příplatky k důchodu vyplácené podle zákona č. 357/2005 Sb., o ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa a některých pozůstalých po nich, o zvláštním příspěvku k důchodu některým osobám, o jednorázové peněžní částce některým účastníkům národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945 a o změně některých zákonů. A také lidem se zvýší příplatky o 4,4 % podle nařízení vlády č. 622/2004 Sb., o poskytování příplatku k důchodu ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem v oblasti sociální. Jednotná výměra základního důchodu se nezvyšuje, nadále zůstává 2 170 Kč měsíčně. Vyměřené důchody přiznávané od 31. prosince 2008 se nezvyšují. U těchto důchodů se mění redukční hranice osobního vyměřovaného základu, a to následujícím způsobem. Plně se započítává částka 10 500 Kč, z částky od 10 500 Kč do 27 000 Kč se započítává 30 % a z vyšších částek se započítává 10 %.

Dále se mění maximální roční vyměřovací základ pro důchodové pojištění. Tato částka se pro rok 2009 zvyšuje na 1 130 640 Kč (pro rok 2008 byla stanovena částka 1 034 880). Nad tuto částku lze započítat jen vyměřovací základy, z nichž bylo odvedeno dobrovolné důchodové pojištění.

Rozšiřuje se okruh pojištěných osob, které se nově účastní pouze důchodového, nikoliv nemocenského pojištění. Jedná se např. o okruh jednatelů, členů družstev, společníků atd. Nezaměstnaným v období před dosažením věku 55 let, kteří jsou evidováni u úřadu práce, lze započítat dobu nezaměstnanosti nejvýše však v rozsahu jednoho roku, jako účast na důchodovém pojištění.

Od tohoto roku dochází k výraznému snížení minimálního pojistného na dobrovolném pojištění. Částka činí 1 649 Kč měsíčně (v roce 2008 činila 2 800 Kč měsíčně).

Nejvýraznější změnou v podmínkách na účasti důchodového pojištění se týká osob OSVČ (osoby samostatně výdělečně činné). Rozšiřuje se na osoby vykonávající uměleckou či jinou tvůrčí činnost.

Nárok na důchod a jeho výplatu zaniká po uplynutí pěti let, dříve doba činila pouze tři roky. Tato pětiletá lhůta platí i pro nárok doplatku, byla-li stanovena nižší částka vypláceného důchodu. Při neoprávněné výši důchodu zůstává lhůta pro vrácení přeplatku nadále tři roky.

ČSSZ je povinna po doručení žádosti vyhotovit nový informativní osobní list důchodového pojištění do 90 dnů ode dne doručení žádosti.³³

V této kapitole jsem se zaměřila pouze na některé změny v důchodovém zabezpečení pro rok 2009, které mají souvislost s prováděnou celkovou důchodovou reformou.

8. Potřebné doklady při podání žádosti o důchod

Všechny žádosti o důchod sepisují okresní správy sociálního zabezpečení, příslušné podle místa trvalého bydliště žadatele o důchod. Žádost o důchod může žadatel sepsat nejdříve tři měsíce před požadovaným dnem přiznání důchodu. Žádost o důchod může podat i zmocněnec oprávněné osoby o důchod a to na základě plné moci. Za žadatele, který nemůže z důvodu nepříznivého zdravotního stavu zažádat o důchod, ji tak může sepsat rodinný příslušník, a to bez toho, aby byla předložena plná moc. Je ovšem potřeba, aby byl předložen souhlas oprávněného s podáním žádosti o dávku a potvrzení lékaře, že není sám žadatel schopen ze zdravotních důvodů sepsat žádost o dávku.

Doklady důležité při podání žádosti o důchod:

- občanský průkaz
- doklady o studiu či učení

³³ VOŘÍŠEK, V. Valorizace důchodů od ledna 2009 a nové výpočtové prvky pro důchody přiznané v roce 2009. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2008, roč. 39, č. 11, s. 8-10., ISSN: 0323-2395

- V žádosti uvádí údaje o dobách pojištění od ukončení povinné školní docházky do současnosti
- Jestliže vydala Okresní správa sociálního zabezpečení v minulosti žadateli o důchod rozhodnutí o době a rozsahu péče o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené, které vyžaduje mimořádnou péči, či převážně nebo úplně bezmocnou osobu či částečně bezmocnou osobu starší 80 let, uvede do žádosti, jaká je dlouhá doba výkonu o péči.
- Muži předkládají doklady o výkonu vojenské služby
- Ženy zase předkládají doklady, které prokazují výchovu dětí pro snížení věkové hranice či pro zhodnocení doby péče o dítě. Předkládají rodné listy dětí, i osvojených a i dětí, které převzali do péče.
- Zaměstnavatel musí podat potvrzení o vyplácených náhradách za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti náležející za pracovní úraz.
- Ženy a muži, kteří pečují o po 30. červnu 2007 o děti do čtyř let věku, musí prokazovat dobu této péče čestným prohlášením. Toto prohlášení je třeba učinit na Okresní správě sociálního zabezpečení zároveň při sepisování žádosti o důchod.
- Zaměstnavatel musí podat potvrzení o zvláštním příspěvku horníkům, které jim byly vypláceny před rokem 1996.
- Jestliže člověk požaduje výplatu důchodu na účet u peněžního ústavu, musí k žádosti dát vyplněný a bankou potvrzený tiskopis, který se jmenuje Žádost o zařízení výplaty důchodu poukazem na účet.
- Když žadatel vykonává zaměstnání v cizině, musí předložit o tomto svém zaměstnání doklady. Zároveň musí v žádosti uvést název a adresu původního nositele pojištění a číslo.
- K žádosti musí občan předložit Evidenční list důchodového pojištění z posledního zaměstnání.³⁴

³⁴ Jaké doklady jsou třeba při podávání žádosti o starobní, plný či částečný invalidní důchod?. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2008, roč. 39, č. 10, s. 13-14., ISSN: 0323-2395

9. Výzkum veřejného mínění o českém důchodovém systému

Z výzkumu, který zadalo Ministerstvo práce a sociálních věcí, se zjistilo, že čtyři pětiny lidí, kteří ještě nejsou v důchodu, pociťují obavy ze své důchodové budoucnosti. Tyto obavy se týkají toho, že bude těžké vyjít s penězi, stát nebude schopen se postarat o rostoucí počet starých lidí, a může dojít také k tomu, že se sníží solidarita mezi bohatými a chudými a jednou z dalších obav lidí je, že bude nejistý odchod do důchodu. Z finančního hlediska se stále většina, tj. 44 %, spoléhá především na státní důchod a pouze 38 % na vlastní úspory. Nejméně 18 % lidí se spoléhá na penzijní připojištění.

V tomto státě 25 % dotazovaných lidí má v plánu se zajistit ve stáří pomocí penzijního připojištění a stavebním spořením, 23 % lidí je pro ukládání peněz na běžný účet, 18 % je pro životní pojištění, 17 % je pro spoření na vkladní knížku a 17 % je pro spoření doma. Typický český účastník penzijního připojištění je ve věku 40 až 60 let, je nadprůměrného vzdělání a příjmu. I tady převažuje česká mentalita obyvatel, která se spoléhá na stát.

V prosinci roku 2006 byl proveden výzkum firmou Factum Invenio pro potřeby Ministerstva a práce sociálních věcí, jež se týká postoje občanů k navrhovaným změnám důchodového pojištění. Důchodová reforma byla nejvíce zmiňovanou odpovědí občanů. Přibližně čtvrtina veřejnosti má představu o návrzích politických stran na způsob uskutečnění důchodové reformy. Ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí panuje nižší povědomí o návrzích změn v důchodovém pojištění. Většina veřejnosti nesouhlasí ani s jednou navrhovanou změnou v důchodovém pojištění. Největší podporu má zavedení stropu pojistného, s touto zmíněnou změnou souhlasí třetina z dotazovaných lidí. Čtvrtina je pro to, aby byl zrušen zápočet doby studia. Pětina občanů zase souhlasí s prodloužením potřebné doby pojištění ze současných 25 na 35 roků. Nejmenší popularitu sklídilo prodloužení věkové hranice pro odchod do důchodu na 65 let pro ženy i muže.³⁵

³⁵ BISKUP, J. Výzkum veřejného mínění o českém důchodovém systému. Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ. 2007, roč. 38, č. 3, s. 18-20., ISSN: 0323-2395

10. Sociální politika se zaměřením na důchodovou politiku ve vybraných zemích Evropské Unie

Pro Evropskou unii je velice důležité, aby důchodové systémy členských států byly slučitelné. Ze strany Evropské unie jsou přijata doporučení, kterými by se jednotlivé reformy měly řídit. Jedná se o tzv. 11 společných cílů.

Těmito cíly jsou:

1. Snaha zabezpečit, aby starší lidé nebyli ohroženi chudobou a mohli se těšit z důstojné životní úrovně a mohli se podílet na ekonomické prosperitě své země.
2. Dosažení vysoké úrovně zaměstnanosti.
3. Snažit se podporovat solidaritu uvnitř a mezi generacemi.
4. Zajistit všem jednotlivcům dostupnost vhodných penzijních systémů, který jim dovolí mít nárok na důchod, který jim umožní zachovat si v přiměřeném rozsahu po odchodu do důchodu svou životní úroveň.
5. Snaha zaručit, že penzijní systémy budou poskytovat účinné podněty pro zapojení starších pracovníků. Dále nebudou podněcovat k dřívějšímu odchodu do důchodu a penalizování za to, že zůstanou na trhu práce. Penzijní systémy usnadní možnost postupného odchodu do důchodu.
6. Reformou penzijního systému postupně snižovat zadluženost veřejných financí.
7. Rovnoměrně rozložit břemeno ekonomických dopadů na aktivní část populace a nenaložit nadměrné břemeno při zachování přiměřeného důchodu.
8. Zajistit soulad mezi soukromým a veřejným financováním penzijních fondů, ze kterých budou poskytovány důchody s potřebnou výší a jistotou.

9. Je nutné, aby penzijní systém reagoval pružně na změny na trhu práce a zajišťoval možnosti přivýdělku při důchodu.
10. Zajistit v penzijním systému rovnost pohlaví. Toho je nutné dosahovat již v produktivním věku tak, aby docházelo k stejnému ohodnocení obou pohlaví při ekvivalentní práci.
11. Zajistit důvěru penzijních fondů např. transparentnějším systémem důchodové politiky včetně zajištění důvěry občanů. Podporovat reformy v důchodové politice.³⁶

10.1. Belgie

Belgie má dva sociální systémy. Jedná se o systém sociálního zabezpečení a systém sociálních služeb.

Systém sociálního zabezpečení se skládá ze sektorů:

1. Důchodové pojištění
2. Pojištění v nezaměstnanosti
3. Rodinné dávky
4. Příspěvek na dovolenou
5. Pojištění v případě nemoci a invalidity
6. Pojištění v případě pracovních úrazů
7. Pojištění v případě nemoci z povolání

Systém sociálních služeb zahrnuje:

1. rodinné dávky
2. dávky v případě stáří
3. dávky v případě invalidity
4. tzv. minimální příspěvek na integraci (určuje se na základě prošetření rodinných poměrů)

³⁶ ZAPLETAL, J. WWW *Důchodová reforma: Budoucnost není co bývala (2.)*. FinExpert.cz [online]. 2005, [19. března 2009]. Dostupný na WWW: <<http://www.finexpert.cz/default.aspx?textart=1&article=3270>>

Sociální služby nepatří v pravém slova smyslu do systému sociálního zabezpečení. Ovšem je součástí záchranné sociální sítě. Jejím cílem je poskytnout minimální příjem osobám, které se dostaly do obtížné situace a nejsou schopny tento stav sami změnit.

Systém sociálního zabezpečení rozlišuje tři kategorie. Jedná se o zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a státní zaměstnance.

Věková hranice odchodu do důchodu je pro ženy ve věku 64 let, potřebná doba pojištění musí být 44 let. Pro muže je hranice odchodu do důchodu 65 let a potřebná doba pojištění je 45 let.

Mimořádný starobní důchod je vyplácen osobě, která se rozvedla s příjemcem důchodu. Jeho výše se vypočítá z výdělku pracovní činnosti, která byla vykonána za dobu trvání manželství.

Nárok na **Garantovaný důchod** vzniká nejdříve v 64 letech. Tento důchod je vyplácen nízkopříjmovým osobám.

Na **Invalidní důchod** mají nárok lidé po jednom roce pracovní neschopnosti. Tento důchod se poskytuje při ztrátě dvou třetin pracovní schopnosti výkonu v běžném zaměstnání. Toto pojištění musí být uhrazeno minimálně po dobu šesti měsíců před vznikem invalidity, přitom žadatel musí splnit podmínku 120 dní vykonané práce při plném pracovním úvazku nebo 400 hodin vykonané práce při částečném úvazku.

Pozůstalostní důchod je vyplácen vdově od 45 let (věk není rozhodující v případě osoby invalidní nebo pečující o dítě), která byla vdaná za zesnulého po dobu minimálně jednoho roku.³⁷

10.2. Bulharsko

Důchodový systém v Bulharsku je tvořen třemi pilíři. **První pilíř** představuje státní pojišťovací systém, který je financován průběžně. O tento systém se stará Národní institut sociálního pojištění. **Druhý pilíř** byl zaveden v roce 2000. V tomto pilíři se jedná o příspěvkový systém, který je doplňkem prvního pilíře, a zahrnuje pouze

³⁷ SOUKUPOVÁ, L. Systémy sociálního zabezpečení v EU – Belgie. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 7, s. 11-14., ISSN: 0323-2395

důchodové pojištění ve stáří. Druhého pilíře se musí účastnit všichni výdělečně činní občané narození po roce 1959. Systém druhého pilíře je spravován soukromými pojišťovacími společnostmi, jejichž činnost je samozřejmě pod státním dohledem. Ve **třetím pilíři** je zahrnován plně fondový systém dobrovolného důchodového připojištění, který je spravován penzijními fondy.

Z důvodů stárnutí obyvatel se od roku 2000 postupně začíná zvyšovat věková hranice pro nárok na starobní důchod o šest měsíců za kalendářní rok. Od roku 2007 je důchodový věk u žen 59 let, přičemž nerozhoduje počet vychovaných dětí. Od roku 2008 se odchod do důchodu posouvá na 59,5 roku. Dnes, v roce 2009, dosahuje cílová hranice 60 let. V roce 2007 bylo dosaženo u mužů cílového důchodového věku 63 let. První pilíř neposkytuje předčasné starobní důchody.

V Bulharsku je důležité získání potřebného počtu tzv. důchodových bodů. U žen se vyžaduje mít 93 bodů a muži musejí mít 100 bodů. Tento počet bodů je zjišťován pomocí součtu dosaženého věku žadatele o důchod a jejich celkové doby důchodového pojištění. Za každý rok pojištění se získá jeden důchodový bod.

Na **invalidní důchod** mají nárok občané, kteří splní dvě podmínky. Za prvé musí dojít k poklesu schopnosti žadatele minimálně o 50 %. Druhou podmínkou je, že občan musí získat potřebnou dobu pojištění. Žadatel o důchod starší 30 let musí být pojištěn pět let, od 26 do 30 let musí být pojištěn tři roky, ve věku od 21 do 25 let musí být pojištěn alespoň jeden rok. U žadatelů mladších 20 ti let a nevidomých není potřebná doba pojištění stanovena. Tento důchod je přiznáván na dobu určitou. Pokud se zjistí při kontrole lékaře, že invalidita pojištěnce trvá stále, pak automaticky se obnoví nárok na invalidní důchod.

Pozůstalostní důchod náleží vdovám, vdovcům, sirotkovi, a také rodičům zemřelého, který již dosáhl důchodového věku, ovšem nesmí přitom splňovat podmínky pro přiznání vlastního starobního důchodu.

Sociální starobní důchod je poskytován obyvatelům v Bulharsku, kteří jsou v důchodovém věku, ale nesplňují podmínky pro přiznání důchodu.³⁸

³⁸ PÁV, J. Systémy sociálního zabezpečení v EU – Bulharsko. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 10, s. 11-14., ISSN: 0323-2395

10.3. Dánsko

Lidé, kteří žijí v Dánsku, mají nárok na různé kategorie předčasných invalidních důchodů. Tyto důchody jsou poskytovány pojištěncům ve věku 65 let a pro občany narozené před 1. červencem 1939 jsou poskytovány ve věku 67 let. Důchody se počítají podle počtu let, po kterou daný člověk bydlel v Dánsku. V této zemi se o důchodový systém starají regionální úřadovny. Na realizaci legislativy dohlíží Ministerstvo sociálních věcí a rovných příležitostí, ovšem tato instituce nemá právo zasahovat do individuálních případů.

Zaměstnanci, kteří pracovali alespoň devět hodin týdně, dostávají příplatek k sociálnímu důchodu, který je poskytován od systému dodatkových důchodů (ATP). **Dodatkový důchod** je poskytován zaměstnancům ve věku ve věku 67 let. Lidé, kteří dosáhli 60 let po 1. červenci 1999, si mohou nárokovat důchod před dosažením věku 67 let, ale ne před 65 rokem věku.

Pro pozůstalou manželku, manžela či dítě je poskytována jednorázová částka či kapitálový důchod, který zahrnuje systém dodatkových důchodů.

Dodatečný systém je povinný systém shromažďující příspěvky všech zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných a je spravován Ministerstvem pro zaměstnanost. **Dodatkový penzijní systém** je zákonný, dobrovolný systém, který vstoupil v platnost od 1. ledna 2003, jeho cílem je poskytnout příjemci předčasného důchodu přístup k důchodu z pracovního trhu – dodatku ke státnímu starobnímu důchodu.

Předčasný starobní důchod a částečný důchod z pojištění v nezaměstnanosti jsou přechodné systémy mezi pracovním životem a odchodu do důchodu. Tyto důchody jsou řízeny Ministerstvem pro zaměstnanost.³⁹

³⁹ RYCHTÁŘOVÁ, J. Systém sociálního zabezpečení v EU – Dánsko. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 4, s. 10, ISSN: 0323-2395

10.4. Finsko

Jelikož si Finsko vede ekonomicky poměrně dobře, odráží se tato skutečnost i v rozvoji sociální sféry. Zdravotní a sociální politiku ve státě má v působnosti Ministerstvo sociálních věcí a zdravotnictví. Ve Finsku je aplikovaná dlouhodobá myšlenka, že stát se o občana stará od jeho narození až do konce života. Této myšlence sehrává nejdůležitější roli obec, která zajišťuje veškeré služby spojené se zdravotnictvím, sociálními službami a školstvím a odpovídá za jejich financování.

Ve Finsku rostou nejvíce výdaje na starobní penze. U mužů jsou stále vyšší důchody než u žen, přestože je důsledně implementován v praxi princip rovnosti pohlaví.

Občané, kteří mají trvalý pobyt v tomto státě, jsou pod ochranou systému sociálního zabezpečení. Jsou jim zaručeny základní důchody, rodinné příspěvky, dávky v nezaměstnanosti a pojištění v nemoci. Zaměstnanci mají rovněž nárok na určité příspěvky, které závisí na jejich příjmu. Jedná se např. o doplňkové důchodové platby a invalidní příspěvky. Ve Finsku je znakem systému sociálního zabezpečení skutečnost, že v oblasti systému pojištění představují soukromé pojišťovny vysoký podíl i přesto, že je pojištění ze zákona povinné a celkové řízení systému je v rukou státu.

Ve Finsku jsou dva systémy starobního důchodu. Jedná se o **všeobecný státní důchodový systém** a **výsluhový důchodový systém**. Oba důchodové systémy poskytují starobní důchody, invalidní důchody a vdovské důchody. Všem občanům s trvalým bydlištěm poskytuje státní důchodový systém starobní důchody pro udržení minimální úrovně příjmu, výsluhový důchodový systém je založen na předchozím zaměstnání a příjmu dané osoby. Výše státního důchodu je závislá na výsluhovém důchodu. Je vyplácen lidem, kteří nemají výsluhový důchod či jejichž výsluhový důchod je pod určitou hranicí. Státní důchody jsou spravovány Finským národním institutem pojištění a výsluhový systém je provozován soukromými pojišťovnami.

Platba příspěvku na pojištění pro výsluhový důchod je ze zákona povinná, jestliže pracovník není zaměstnán na pracovní smlouvu nebo jako státní zaměstnanec, je ve věku 18 až 64 let, pracuje jako osoba samostatně výdělečně činná po dobu nejméně čtyř měsíců a její odhadovaný roční obrat činí alespoň 5.068 EUR.

Při stanovení výše důchodu, na který má pracovník nárok se vychází z pracovních smluv a všech příjmů, které pracovník vydělal od 23 let. Mzdoví pracovníci mohou pobírat starobní důchod od věku 65 let, ale důchodový příspěvek mohou pobírat již od věku 60 let.⁴⁰

10.5. Francie

Francouzský systém sociálního zabezpečení se skládá z těchto podsystemů:

1. Systém, jež kryje většinu zaměstnanců a další kategorie osob (např. poživatele dávek a studenty). Jsou poskytovány rodinné dávky osobám s bydlištěm na území Francie. Tento základní systém se dělí do čtyř odvětví: a) pojištění pro případ nemoci, mateřství, invalidity a smrt, b) pojištění pro případ pracovních nemocí a úrazů z povolání, c) důchodové pojištění, d) systém rodinných dávek.
2. Speciální systémy pro určité kategorie pracovníků mimo sektor zemědělství. Jde např. o vojáky, námořníky, státní zaměstnance, horníky, pracovníky drah a řidiče autobusů.
3. Autonomní systémy nemocenského a zdravotního pojištění osob samostatně výdělečně činných, důchodové, kromě pracovníků v zemědělství.
4. Pro pracovníky v zemědělství (zaměstnance i OSVČ).
5. Pojištění v nezaměstnanosti kryjící všechny zaměstnance.
6. Doplňkové důchodové systémy, které jsou povinné pro všechny osoby kryté základním systémem nebo systémem pro pracovníky v zemědělství.

Nad těmito systémy dohlíží Ministerstvo solidarity, zdraví a rodiny, Ministerstvo pro zaměstnanost, práci a sociální soudržnost a Ministerstvo zemědělství.

Invalidní důchody jsou ve Francii dávkou nemocenského pojištění a vyplácejí je nemocenské pokladny. Invalidní člověk je osoba, která je mladší 60 let a není schopna vykonávat výdělečnou činnost. Podmínkou získání invalidního důchodu je

⁴⁰ FORTELKOVÁ, I. Sociální zabezpečení ve Finsku. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 1, s. 10-12., ISSN: 0323-2395

odvod příspěvků na pojištění ve stanovené výši nebo odpracování určitého počtu hodin ve stanoveném období a jeden rok nemocenského pojištění.

Ve Francii se rozlišují tři kategorie invalidních důchodů:

1. Invalidní osoby schopné vykonávat nějakou výdělečnou činnost. Výše invalidního důchodu činí 30 % vyměřovacího základu
2. Osoby vyžadující neustálou péči třetí osoby. Základní důchod je navýšen o 40%.
3. Osoby neschopné vykonávat jakoukoli výdělečnou činnost. Těmto osobám je poskytován invalidní důchod ve výši 50 % vyměřovacího základu.

Důchodovým věkem ve Francii je 60 let. Lidé, kteří měli více jak 42 let důchodového pojištění a prokážou získání určitého počtu čtvrtletí pojištění před dosažením 16. či 17. roku věku, mohou odejít do předčasného starobního důchodu.

Výše starobního důchodu vypláceného ze základního systému závisí na výši vyměřovacího základu, procentní sazbě a době pojištění. Osoby, kterým bylo více jak 65 let a získaly 160 čtvrtletí pojištění a nepožádaly o důchod, se důchod zvýší o 0,75 % za každé odpracované čtvrtletí. Důchod může být také zvýšen ještě např. péčí o manžela staršího 65 let či bezmocnosti osoby.

Doplňkové důchodové pojištění kryje všechny zaměstnance soukromého sektoru, kteří jsou pojištěni v základním systému důchodového pojištění nebo v soustavě pro horníky či rolníky. Výše doplňkového důchodu závisí na příjmech, které zaměstnanec získal v průběhu své kariéry.⁴¹

10.6. Irsko

V Irsku je sociální zabezpečení založeno na sociálním pojištění a sociální pomoci. Důležitou institucí je Odbor pro sociální věci a rodinu se sídlem v Dublinu.

Irsko vyplácí ze systému sociálního pojištění tyto dávky:

1. Starobní, pozůstalostní, sirotčí a invalidní důchod
2. Dávky v nemoci a v mateřství
3. Rodinné dávky

⁴¹ FOLTÝNOVÁ, D. Systémy sociálního pojištění v EU – 7. Část Francie. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2006, roč. 37, č. 10, s. 8-11., ISSN: 0323-2395

4. Příspěvek pro uchazeče o zaměstnání

5. Příspěvek v případě úmrtí

Zaměstnaným osobám a osobám samostatně výdělečně činným starším 16 let, které přispívají do sociálního systému, je přiděleno číslo sociálního pojištění. Pod toto číslo se zaznamenávají všechny příspěvky. Tyto příspěvky se skládají z příspěvků sociálních a zdravotních. Dělí se do kategorií označovanými písmeny A až P, např. podle druhu práce. Jejich výše se vypočítává procentuálně z hrubého měsíčního příjmu.

Nárok na **Státní důchod** mají lidé ve věku od 65 let. Pro ženy a muže je stanovena stejná věková hranice. Aby mohla osoba pobírat státní důchod, musí žadatel o důchod začít platit příspěvky před dosažením věku 55 let. Jestliže žadatel dosáhne věku 65 let do 5. dubna 2012, má povinnost mít zaplacen 260 příspěvků v plné výši. Dosáhne-li věku 65 let dne 6. dubna 2012, musí mít zaplacen již 520 příspěvků v plné výši. Podmínka je taková, že musí do konce roku, než dosáhne věku 65 let, roční průměr nejméně 24 zaplacených příspěvků, aby získal minimální výši penze.

Pozůstalostní důchod je vyplácen vdově či vdovci za předpokladu, že zemřelá osoba odvedla dostatek sociálních příspěvků do systému. Nárok na tento důchod zaniká, pokud vdovec či vdova uzavře nové manželství.

Podmínkou pro přiznání pozůstalostního důchodu je, že rodiče platili alespoň po dobu 26 týdnů sociální pojištění. Tento důchod je dítěti vyplácen do 18 let nebo do 22 let věku, pokud navštěvuje denní studium. Žádost o sirotčí důchod se musí podat od úmrtí rodiče do třech měsíců.

Vláda učinila další krok ve vytvoření rezervy pro důchodovou reformu. **Zvláštní účet důchodového pojištění** bude transformován na tzv. zvláštní účet rezervy pro důchodovou reformu. Finanční prostředky se budou používat na financování důchodové reformy.⁴²

⁴² ŽIŠKOVÁ, L. Systémy sociálního zabezpečení v EU – Irsko. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 11, s. 11-14., ISSN: 0323-2395

10.7. Německo

V Německu jsou vypláceny různé druhy starobních důchodů. Z důvodů prodlužující se délky života a klesajícího počtu nově narozených dětí bylo rozhodnuto o postupném zvyšování věkové hranice pro řádný starobní důchod na 67 let.

Na **Řádný starobní důchod** má nárok pojištěnec, který dovršil 65 let a splnil potřebnou dobu pojištění, která je minimálně pět let. Pro pojištěné, kteří se narodili po roce 1947, je výše hranice pro odchod do starobního důchodu 67 let. Lidé, kteří pobírají řádný starobní důchod, si můžou neomezeně přivydělávat a nemusí se obávat žádných srážek.

Lidé, kteří dosáhli věku minimálně 65 let a byli 45 let pojištěni, mají nárok od roku 2012 na **starobní důchod pro mimořádně dlouhodobě pojištěné osoby**. Tento starobní důchod by měl určitou kompenzaci pro občany, kterým byl prodloužen důchodový věk na 67 let.

Starobní důchod pro osoby dlouhodobě pojištěné je poskytnut, pokud vám bylo 65 let a dosáhli jste minimálně 35 let pojištění. O tento důchod je možné zažádat předčasně a to po dovršení 63 let.

Poloviční sirotčí důchod dostávají děti po smrti jednoho z rodičů, pokud byl minimálně pět let pojištěn či do doby smrti pobíral důchod. Ve zvláštních případech se vyplácí sirotčí důchod dětem v pěstounské péči, nevlastním dětem, vnukům či sourozencům. Po úmrtí i druhého z rodičů je vyplácen **Plný sirotčí důchod**. Sirotčí důchod je vyplácen dětem do 18 let či do věku 27, pokud studují nebo se učí na učilišti, pokud absolvovali dobrovolnický sociální nebo ekologický program či pokud je sirotek postižený a nedokáže se sám žít.

Vdovský či vdovecký důchod po předposledním manželovi je vyplácen, jestliže po smrti dřívějšího manžela opět uzavřeli sňatek a nové manželství bylo ukončeno na základě smrti nebo rozvodu.⁴³

⁴³ FOLTÝNOVÁ, D. Systémy sociálního zabezpečení v EU – Německo. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2006, roč. 37, č. 2, s. 14-16., ISSN: 0323-2395

10.8. Polsko

V Polsku se sociální zabezpečení skládá ze sociálního pojištění a systému sociální péče, systému podpor v nezaměstnanosti, zdravotního pojištění a ze sociální pomoci. Systém sociálního pojištění pokrývá pojištění na starobní důchody, pojištění na invalidní a pozůstalostní důchody, pojištění v mateřství a nemoci, pojištění pracovních úrazů a nemocí z povolání.

V roce 1999 byla v Polsku reforma důchodového pojištění, která spočívala v zavedení třetího pilíře důchodového pojištění, který je na rozdíl od prvních dvou pilířů dobrovolný. **První pilíř** je založen na příspěvkovém principu. **Druhý pilíř** spravují soukromé instituce a tento pilíř je založen na fondovém principu. **Třetí pilíř** je dobrovolný. Smyslem tohoto pilíře je umožnit pojištěncům získat vyšší důchodové dávky.

Od roku 1999 v důsledku reformy jsou v Polsku dva systémy důchodového zabezpečení. Jedná se o **starý systém důchodového zabezpečení**, který se vztahuje na osoby, které v roce 1999 již pobírali důchod, a také na osoby, kterým v tomto roce bylo 50 a více let. Ženám vzniká nárok na starobní důchod, když dosáhly 60 let věku a získaly dobu pojištění v délce alespoň 20 let. A mužům, kteří dosáhli 65 let věku a získali dobu pojištění v délce alespoň 25 let.

Na osoby, které se narodily po 31. prosinci 1948 se vztahuje **Nový systém důchodového zabezpečení**. Ženy mají nárok na důchod při dosažení 60 let a muži při dosažení 65 let. Pro tento nový systém důchodového zabezpečení není stanovena žádná minimální doba pojištění.

Silná vazba mezi dobou pojištění a výší dávky motivuje pojištěnce pracovat více let, aby dosáhli vyššího důchodu.

Nárok na **invalidní důchod** má osoba, která byla shledána invalidní a získala dobu pojištění v délce pěti let v posledních deseti letech před vznikem invalidity nebo před předložením žádosti o invalidní důchod.

Pozůstalostní důchod si mohou nárokovat vdovy, sirotci či další osoby, které byly finančně závislé na zemřelé osobě.⁴⁴

⁴⁴ ŽEMLIČKOVÁ, E. Systémy sociálního zabezpečení v EU 3. část – Polsko. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2006, roč. 37, č. 4, s. 9-12., ISSN: 0323-2395

10.9. Slovensko

Na Slovensku byla Sociální pojišťovna pověřena výkonem důchodového a nemocenského pojištění. Od 1. dubna 2002 převzala tato pojišťovna pojištění zodpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu a při nemoci z povolání.

Do systému sociálního pojištění je zahrnuto:

1. Nemocenské pojištění
2. Důchodové pojištění (starobní a invalidní pojištění)
3. Úrazové pojištění
4. Pojištění v nezaměstnanosti
5. Garanční pojištění (pro případ poškození zdraví, úmrtí v důsledku pracovního úrazu)

Sociální pojištění se nevztahuje na příslušníky ozbrojených sil, kteří patří do zvláštního pojistného systému, který je upravován zákonem č. 328/2002 Zb. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Sociální pojišťovny musí s důrazem na zajištění důchodového pojištění spravovat první pilíř, to znamená průběžné financování důchodů. Dále je sociální pojišťovna na základě druhého pilíře zodpovědná za výběr sociálního pojištění, za vedení a správu všech povinných plátců. V neposlední radě zodpovídá i za kontrolu vyplácených důchodů.

V důchodovém pojištění existují dva podsystemy. Jedná se o systém starobního pojištění, který v sobě zahrnuje důchody předčasný, starobní, starobní, vdovský, vdovecký a sirotčí. A druhým systémem je systém invalidního pojištění, který v sobě zahrnuje vdovský, vdovecký, sirotčí a důchody invalidní.

Povinná důchodová pojištění jsou:

1. Povinné nemocenské pojištění zaměstnanců a OSVČ
2. Občané Slovenské republiky, kteří vykonávají základní, náhradní nebo zdokonalovací službu v rámci vojenské služby v ozbrojených silách a vykonávající civilní službu

3. Osoby, které se osobně starají celý den o dítě do šesti, případně sedmi let jeho věku
4. Pro účely starobního pojištění též invalidní důchodci, kteří nedosáhli důchodového věku

Osoby, které dovršily alespoň 16 let věku, podaly přihlášku k důchodovému pojištění, mají trvalý pobyt nebo povolení na trvalý či přechodný pobyt na území Slovenské republiky, mohou být dobrovolně pojištěni.

Na **Starobní důchod** má nárok člověk, který získal alespoň 10 let důchodového pojištění, a bylo mu 62 let. Tento věk je jednotný jak pro muže, tak i ženy. Ovšem začíná se uplatňovat u mužů narozených po 31. prosinci 1945 a u žen narozených po 31. prosinci 1961.

Na **Předčasný starobní důchod** má nárok pojištěnec, který obdržel nejméně 10 let důchodového pojištění. A jeho částka předčasného starobního důchodu ke dni, ke kterému požádal o přiznání, je vyšší než 1,2 násobek životního minima.

Nárok na **Invalidní důchod** má člověk, který je invalidní, získal potřebnou dobou důchodového pojištění a ke dni vzniku invalidity nesplnil podmínky nároku na starobní důchod či mu nebyl přiznán předčasný starobní důchod.

Vdovský důchod pobírá vdova po manželovi, který ke dni smrti pobíral starobní, invalidní či předčasný starobní důchod. Nebo ke dni smrti splnil podmínky nároku na starobní důchod, získal počet let důchodového pojištění potřebný pro vznik nároku na invalidní důchod nebo zemřel v důsledku pracovního úrazu či nemoci z povolání.

Na **Sirotčí důchod** má nárok nezaopatřené dítě po smrti jednoho z rodičů nebo osvojiteli, který ke dni smrti pobíral starobní, předčasný starobní či invalidní důchod, nebo nepobíral některý z těchto důchodů, ale získal počet let důchodového pojištění potřebný na nárok na invalidní důchod. Ke dni smrti nepobíral žádný důchod, ale splnil podmínky nároku na starobní důchod či umřel v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání.⁴⁵

⁴⁵ RYCHTÁŘOVÁ, J. Systémy sociálního zabezpečení v EU 4. Část – Slovensko. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2006, roč. 37, č. 5, s. 15-18., ISSN: 0323-2395

10.10. Švédsko

Ve Švédsku se zahrnuje do systému sociálního pojištění všechny osoby, které žijí či pracují na území Švédska. Systém sociálního pojištění poskytuje finanční zabezpečení v případech pracovních úrazů, nemocí, nezpůsobilosti k práci, stáří, ale také zabezpečení pro rodiny s dětmi. Zároveň se tento švédský systém snaží o rovné zacházení mezi muži a ženami. Švédské sociální pojištění je založeno na vzájemné pomoci lidí prostřednictvím tzv. ochranné sociální sítě, která je vytvářena od narození až do důchodu.

Ministerstvo zdravotnictví a sociálních záležitostí řídí systém sociálního pojištění kromě pojištění pro případ nezaměstnanosti. Také má na starosti lékařskou a zdravotní péči, péči o veřejné zdraví, ekonomické zabezpečení lidí, práva dětí a mládeže a dávky sociální pomoci, které nejsou ovšem považovány za část sociálního pojištění. Ministerstva průmyslu, komunikace a zaměstnání mají v působnosti pojištění pro případ nezaměstnanosti.

Nárok na **Starobní důchod** má osoba, která dovršila 61 let věku. Tento důchod se skládá z příjmového důchodu, prémiového a garantovaného důchodu. Ve Švédsku je povinen každý zaměstnanec ze svého příjmu odvádět do penzijního systému 18,5 %, z toho 16 % tvoří příjmový důchod a 2,5 % prémiový důchod. Člověk po dosažení důchodového věku buď může nadále pracovat, nebo se rozhodnout, zda chce pobírat 100 %, 75 %, 50 % nebo 25 % svého celkového důchodu.

Příjmový důchod je počítán z příjmu, kterého dosáhne občan během svého život od 16 let až do roku 1998. Penzijní nároky nesou úroky, které se shodují s růstem příjmu v zemi.

Na **Prémiový důchod** se odvádí ze mzdy 2,5 %. Ale občané, kteří se narodili v letech 1938 až 1953, odvádí méně na tento důchod.

O **Garantovaný důchod** mohou zažádat lidé, kterým bylo 65 let. Tento důchod je vyplácen v případě, kdy občan neměl během svého života buď žádný příjem či jeho příjem byl nízký. Ještě ale musí být splněna podmínka, že byl žadatel o důchod ve Švédsku nejméně tři roky. Na plný garanční důchod je třeba ale být rezidentem po dobu 40 let. Výjimka může být udělena jen uprchlíkům.

Důchody pro pozůstalé osoby se vyplácejí pozůstalým, pokud byla zemřelá osoba pojištěna. Pozůstalí mají nárok na vdovský či vdovecký důchod, vyrovnávací důchod a sirotčí důchod. **Vyrovňovací důchod** je vyplácen po dobu 12 měsíců vdovám či vdovcům mladším 65 let. Jestliže ve společné domácnosti žijí ještě s dítětem mladším 18 let, prodlužuje se penze o dalších 12 měsíců. **Vdovský důchod** pobírají vdovy při splnění určitých podmínek. Pro ženy narozené do roku 1944 a po roce 1944 jsou stanovena různá pravidla. Na **Sirotčí důchod** mají nárok děti do 18 let v případě, kdy přijdou alespoň o jednoho z rodičů. Po dosažení 18 let se sirotčí důchod vyplácí, pokud ovšem studuje střední školu, a to nejpozději do června roku, v němž dosáhnul 20 let.⁴⁶

Švédsko přistoupilo k reformě v roce 1999. Takže tato reforma je poměrně mladá a tím pádem neuplynulo dost času, aby bylo možné nový systém důkladně vyzkoušet. Od roku 2003 je švédské hospodářství na vzestupu a tím kalkulace výše důchodů ukázala, že by penzisté dostávali více než za starého systému. Nedostatek toho systému je v tom, že když ekonomický růst poklesne, penzisté by dostávali méně peněz.

Politici v řadě zemí se tohoto systému obávají a váhají. Reformu odkládají, protože jsou si vědomi toho, že tato reforma bude spojena s nepopulárními kroky, jako jsou pozdější odchody do důchodu a případně i nižší penze.

Udělat takovou reformu v západní Evropě je velice složité, protože obyvatelé považují štědré penze za své nezcizitelné právo. Mezinárodní organizace práce si myslí, že penze musí zaručovat nejméně 40 % průměrných příjmů před odchodem do důchodu. Švédsko na rozdíl od většiny západoevropských zemí takové záruky nedává. Jejich systém je takový, že pracující, kteří za produktivního života více vydělávají, dostanou vyšší důchod.

Principem švédského modelu je, že většina lidí bude muset pracovat více a déle, aby získali takový důchod, který jejich prarodiče považovali za jistý. Se švédským modelem souhlasí Světová banka a ekonomové Evropské centrální banky, protože podle nejrůznějších statistik bude v roce 2050 jedna třetina obyvatel nyní třináctičlenné eurozóny starší 64 let. Tento švédský model je považován za dobrý z důvodů, že nižší důchody mohou zabránit kolapsu celého penzijního systému.

⁴⁶ ŠTĚPÁNKOVÁ, P. Systémy sociálního pojištění v EU – Švédsko. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 5, s. 9-11., ISSN: 0323-2395

Zajímavostí a hnacím motorem pro občany, kteří platí sociální pojištění, je to, že dostávají každoročně poštou zprávu o stavu svého osobního penzijního účtu a tím se dozvídají, kolik budou jako penzisté brát.⁴⁷

11. Sociální politika se zaměřením na důchodovou politiku ve vybraných zemích mimo Evropskou unii

11.1. Island

Každý, kdo na Islandu legálně žije po dobu zákonem stanovenou, se automaticky stává členem islandského systému sociálního pojištění. Tím má nárok na jeho dávky bez ohledu na svoji národnost, samozřejmě musí být splněny určité kvalifikační podmínky pro vznik nároku na dávku. Mezi tyto podmínky, které nás dovedou k dávkám, patří určitý věk, stupně zdravotního postižení při případném nároku na plný invalidní nebo částečný invalidní důchod, doby pobytu a příjem a rodinné poměry také ovlivňují nárok na dávku.

Státní institut sociálního zabezpečení je orgánem reprezentující islandské pojištění. Jeho sídlo je v Reykjavíku a v čele této instituce stojí ředitel, který je ministrem jmenován na pět let. Ministerstvo zdravotnictví a sociálního zabezpečení je nadřízeným orgánem institutu. Institut spravuje a podrobně se zabývá podsystemy, které jsou podrobně upraveny zákonem o sociálním zabezpečení. Jedná se o důchodové pojištění, zdravotní a úrazové pojištění.

Na Islandu lidé nepobírají vdovský a vdovecký důchod. Jsou vypláceny pouze dávky pohřebního, tyto dávky jsou upraveny v zákoně o sociální pomoci.

Nárok na **Starobní důchod** mají všichni lidé, kteří dosáhli věku 67 let a mají trvalé bydliště na Islandu. Dále musí žadatel získat nejméně tři kalendářní roky trvalého bydliště na islandském území ve věku mezi 16 a 67 roky. Pro muže i ženy je stanovena

⁴⁷ PERRY, J. Švédská penzijní reforma přitahuje další země. *The Wall Street Journal* [online]. 2007, [cit. 20. března 2009]. Dostupný na WWW: <<http://hn.ihned.cz/c1-20681210-svedska-penzijni-reforma-pritahuje-dalsi-zeme>>

stejná věková hranice. Tento důchod je vyplácen v plné výši 188 736 islandských korun ročně žadatelům, kteří dosáhli doby nejméně 40 kalendářních roků placení pojistného ve věku 16 až 67 let a mají zde trvalé bydliště. V případě kratších období je důchod poměrně krácen.

Tento důchod se skládá z dávky starobního důchodu a tzv. doplňku ke starobnímu důchodu. Lidé, kteří pracovali jako námořníci po dobu alespoň 25 let, mají nárok na starobní důchod při dosažení 60 let věku za podmínky, že splní všechny další nezbytné podmínky. Příkladem může být, když je námořník registrován na islandské lodi či lodi ovládané islandskými státními příslušníky alespoň průměrně 180 dnů za rok po dobu přesahující 25 let.

Penzijní doplněk je velice komplikovaný systém. Vychází se vždy z určitých příjmových hranic a jednotlivých druhů pobíraných důchodů (zda jde o starobní či invalidní). A za další se musí také hodnotit příjem jednotlivce i příjem manželů, společně s eventuálně pobíranou dávkou.

Invalidní důchod pobírají osoby, kterým je mezi 16 a 67 roky, měly trvalé bydliště na Islandu po dobu minimálně tří let před uplatněním žádosti o invalidní důchod nebo po dobu šesti měsíců v případě, že se v této době na Islandu usídlili. Jejich schopnost výdělečné činnosti nebyla snížena a ztráta schopnosti výdělečné činnosti v důsledku úrazu či nemoci z povolání dosáhla 75 %.

Invalidní důchod se také skládá z invalidního důchodu a tzv. doplňku k invalidnímu důchodu. Plný invalidní důchod je vyplácen ve výši 147 948 islandských korun ročně.

Částečný invalidní důchod pobírají osoby, jejichž ztráta schopnosti výdělečné činnosti v důsledku úrazu nebo nemoci z povolání přesáhla 50 %. Nárok na výplatu dávky invalidního důchodu v plné výši má člověk, který dosáhl 62 let. Na částečný invalidní důchod má právo i osoba, která je zaměstnaná na plný pracovní úvazek, ale v důsledku nemoci či úrazu jsou její životní náklady mimořádně vysoké.

Nárok na **Sirotčí důchod** mají děti z důvodu smrti či invalidity rodiče, smrti nebo invalidity dítěte nebo obou. Je třeba, aby dítě či jeho rodiče měli trvalé bydliště na Islandu nejméně tři roky před podáním žádosti o tento důchod. Jestliže oba z rodičů dítěte zemřou, nebo jsou plně invalidní, je tento sirotčí důchod vyplácen ve dvojnásobné

sazbě. Vlastní i adoptované děti mají stejné právní postavení. Roční sirotčí důchod činí 123 600 islandských korun.⁴⁸

11.2. Norsko

V Norsku tvoří sociální pojištění tři hlavní programy. Jedná se o program rodinných příspěvků, program pro peněžité dávky pro rodiny s dětmi a program národního pojištění.

Občané kromě Evropského společenství, kteří nebydlí trvale na území některé skandinávské země a jsou zaměstnanci zahraničních obchodních lodí, které jsou registrovány v regulérním Rejstříku norských lodí, jsou povinně pojištěni. Tyto osoby mají nárok pouze na dávky v případě pracovního úrazu a na příspěvky na pohřeb.

Lidé, kteří jsou pojištěni v programu národního pojištění, mají nárok na základní a účastnickou dávku v případě invalidity, starobní, pozůstalostní a invalidní důchody, dávky v případě pracovního úrazu, rehabilitační dávky, dávky osamělým rodičům, peněžité dávky v případě mateřství, nemoci, adopce a nezaměstnanosti, nemocenské dávky v případě nemoci a mateřství a příspěvek na pohřeb.

V Norsku je důchodový věk 67 let. Ovšem osoba, která je pojištěná a pracuje nadále, penzijní body získává až do věku 70 let. **Starobní důchod** je složen ze základního důchodu, specifického příplatku a doplňkového důchodu. Minimální důchod je složen ze základního důchodu a specifického příplatku. Na základní důchod mají nárok osoby, které jsou pojištěny pro důchodové účely a jsou pojištěni po dobu tří let mezi 16. a 66. rokem věku. U plného základního důchodu je vyžadováno být pojištěn minimálně 40 let. Jestliže je tato doba kratší než 40 let, pak dochází k úměrné redukci základního důchodu. Občanům, kteří nejsou důchodově pojištěni a mají méně než 20 let pojištění založené na dobách pobytu, se základní důchod vypočítává stejně jako doplňkový důchod.

Doplňkový důchod zabraňuje snížení životní úrovně po odchodu do důchodu. Výše doplňkového důchodu je závislá na počtu roků pojištění a na důchodových bodech získaných za každý kalendářní rok. Aby člověk získal plný doplňkový důchod, musí být

⁴⁸ BAŠTA, L. Systém sociálního zabezpečení na Islandu. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2006, roč. 37, č. 12, s. 9-11., ISSN: 0323-2395

pojištěn 40 let. Při kratší době než 40 let je tento důchod úměrně snižován. Lidé, kteří nepobírají doplňkový důchod nebo je tento důchod malý, mají nárok na **specifický příplatek**. Tento **Specifický příplatek** je vyplácen lidem, kteří jsou pojištěni 40 let a při kratší době pojištění se tento příplatek úměrně snižuje.

Na **Pozůstalostní dávky** mají nárok občané, kteří nedosáhli 67 let a byli dříve v manželství či mají děti se zemřelým, mají nárok na důchodové dávky. A dále jestliže jsou pojištěni s nárokem na důchodové dávky a zemřelý byl pojištěn a schopen pracovat v posledních třech letech před svou smrtí. Nárok na tyto dávky mají také v případě, že zemřelý čerpal důchod po dobu alespoň tří let před svou smrtí. Tento důchod je také přiznáván, jestliže manželství trvalo alespoň pět let, nebo pozůstalý má nebo měl se zemřelým děti, či se staral o děti zemřelého a manželství trvalo pět let.

Sirotčí důchod je poskytován dětem do 18 let, nebo pokud dítě studuje, tak do věku 20 let, pokud mu zemřel alespoň jeden z rodičů, který byl pojištěn po dobu nejméně tří let bezprostředně před smrtí, či měl nárok na důchodové dávky po dobu nejméně tří let před smrtí.

Dávky v případě invalidity v sobě zahrnují základní dávku, časově omezenou invalidní dávku, účastnickou dávku a invalidní důchod. Člověk, který je pojištěn, má nárok na základní a účastnickou dávku. **Základní dávka** je poskytována v případě, kdy invalidita vyžaduje mimořádné výdaje. **Účastnická dávka** se poskytuje, když osoba potřebuje zvláštní péči a ošetřování. Nárok na **časově omezenou invalidní dávku** nebo **invalidní důchod** má pojištěnec zemi 18. a 67. rokem, jehož pracovní schopnost je soustavně snížena nejméně o 50 % z důvodu nemoci či úrazu.

Invalidní důchod je složen ze základního, doplňkového důchodu či specifického příplatku.⁴⁹

Pro větší názornost důchodového věku a odchodu do předčasného důchodu jsem vypracovala tabulku vybraných států Evropské Unie (EU) a států Islandu a Norska, které nejsou členy EU. V tabulce je uvedena informativní poznámka jako např. možnost předčasného odchodu do důchodu a za jakých podmínek.

⁴⁹ ACHYLESOVÁ, L. Systém sociálního pojištění v EU - Norsko. Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ. 2007, roč. 38, č. 6, s. 15-17., ISSN: 0323-2395

Země EU	Normální		Minimální		Informační poznámky
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	
Belgie	60 - 65	60 - 65			Pružný
			55		Předpokladem je 25 let práce v podzemí, zvláštní soustava pro horníky
Bulharsko	Viz. níže	Viz. níže			Není umožňován předčasný starobní důchod.
Dánsko	67	67			Ti, kteří dosáhli věku 65 let před 1. 7. 1999
	65	65			Pro ty, kteří dosáhli věku 65 let po 1. 7. 1999
		62			Pro ženy, které dosáhly věku 62 let před 1. 1. 1984 a jsou ovdovělé, svobodné, rozvedené a odloučené.
			55	55	Určené pro zvláštní skupiny.
Finsko	65	65	60	60	
Francie	60	60			Důchod může být zvýšen, pokud odložíme důchod na pozdější věk nad 60 let.
Irsko	65	65			Důchody se vyplácejí lidem od dovršení věku 66 let bez ohledu na odchod na odpočinek.
Německo	65	65			
			60	60	Pro zvláštní různé skupiny.
Polsko	65	60		55	Existují případy, kde může vzniknout nárok na důchod dříve.
Slovensko	62 viz. níže	62 viz. níže			
Švédsko	65	65	61	61	Minimální důchod byl před lednem 1999 60 let. Neexistuje pevný věk pro odchod do důchodu, ovšem čerpán může být od uvedeného věku.

Vybrané Země, které nepatří do EU	Normální		Minimální		Informační poznámky
	Muži	Ženy	Muži	Ženy	
Island	67	67			
Norsko	67	67	65	65	

Zdroj: www.cssz.cz

Bulharsko – důchodový věk

V roce 2007 je důchodový věk u žen 59 let a nerozhoduje počet vychovaných dětí. V roce 2008 činí důchodový věk u žen 59,5 roku. Od roku 2009 bude důchodový věk u žen 60 let. Od roku 2007 činí důchodový věk u mužů 63 let. K postupnému zvyšování věkové hranice pro nárok na starobní důchod dochází od roku 2000 o půl roku za kalendářní rok.

Slovensko – důchodový věk

Lidé, kteří dovršili důchodového věku 62 let a jsou pojištěni minimálně 15 let, mají nárok na starobní důchod.

Mužům, kteří dosáhli od 1. ledna 2004 do 31. prosince 2005 60 let věku, se jejich důchodový věk určí tím, že:

- v roce 2004 se k věku 60 let připočte 9 kalendářních měsíců
- v roce 2005 se k věku 60 let připočte 18 kalendářních měsíců

Ženám, které dosáhly věku 53 let v období od 1. ledna 2004 do 31. prosince 2014 a vychovaly 5 a více dětí, se důchodový věk určí tím, že se k věku 53 let v roce 2004 připočítává 9 kalendářních měsíců a postupně, až v roce 2014 se připočítává 99 kalendářních měsíců.

Ženám, které dovršily věku 54 let v období 1. ledna 2004 do 31. prosince 2013 a vychovaly 3 nebo 4 děti, se důchodový věk určí tak, že k věku 54 v roce 2004 připočítává 9 kalendářních měsíců a postupně, až v roce 2013 se připočítává 90 kalendářních měsíců.

Ženám, které dovršily věku 55 let v období od 1. ledna 2004 do 31. prosince 2012 a vychovaly dvě děti, se důchodový věk určí tak, že k 55 rokům se v roce 2004 připočítává 9 kalendářních měsíců a postupně, až v roce 2012 se připočítává 81 kalendářních měsíců.

Ženám, které dovršily věku 56 let v období od 1. ledna 2004 do 31. prosince 2010 a vychovaly jedno dítě, se důchodový věk určí tak, že k 56 letům se v roce 2004 připočítává 9 kalendářních měsíců a postupně, až v roce 2010 se připočítává 63 kalendářních měsíců.

Ženám, které dovršily věku 57 let v období od 1. ledna 2004 do 31. prosince 2009, se důchodový věk určí tak, že k 57 letům se v roce 2004 připočítává

9 kalendářních měsíců a postupně, až v roce 2009 se připočítává 54 kalendářních měsíců.

Na předčasný starobní důchod má nárok člověk, který získal nejméně 15 let pojištění, chybí mu nejvíce 2 roky do dovršení důchodového věku a částka předčasného starobního důchodu ke dni, od kterého požádal o jeho přiznání, je vyšší než 1,2 násobek částky životního minima.⁵⁰

⁵⁰ Česká správa sociálního zabezpečení. Důchodový věk. ČSSZ [online]. 2008, [cit. 10. Dubna 2009]. Dostupný na WWW: <<http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/duchodove-pojisteni/duchodovy-vek.htm>>

Závěr

Starobní důchody jsou ve většině členských států Evropské unie největší položkou ve výdajích na sociální ochranu obyvatelstva. Důchodová politika není ve všech zemích v Evropské unii stejná. Díky tomu je rozdílná životní úroveň, například u německého a portugalského penzisty. Ve všech členských zemích Evropské unie je věková hranice pro odchod do důchodu pro muže 65 let. Jediné dvě země, které tvoří výjimku, jsou Francie s 60 lety a Dánsko s 67 lety.

Porovnala jsem důchodovou politiku vybraných států EU a mimo EU. Celá řada států EU provedla důchodovou reformu podstatně dříve, než se v současné době provádí u nás, a proto mají náskok jako např. Švédsko, částečně i Finsko. Provádění důchodové reformy v České republice je stále v počátcích. V podstatě se v současné době provádění reformy zúžilo na zvyšování hranice odchodu do starobního důchodu a zpřísnují se podmínky (zvyšují se finanční sankce) pro přiznání předčasného důchodu, ale neřeší se problém důchodové politiky jako celku.

Je to dáno i tím, že v parlamentu nepřevažuje jednotný názor na důchodovou reformu a politické strany se bojí provádět nepopulární kroky, které by je připravily o přízeň voličů v období před volbami do parlamentu.

V důchodové reformě je nutné co nejrychleji zapojit občany, a to tím, že bude povinen si sám spořit určitou částku na následné vyplácení starobních důchodů. Tato forma spoření může mít různý charakter např. kapitálový či forma spořicího individuálního účtu.

Je nutné při prováděné reformě propagací zapojit občany i do účasti na dobrovolném spoření na starobní důchod. To znamená, že starobní penze by byla vyplácena ze tří zdrojů a to státní, povinné soukromé a dobrovolné spoření. Jen tak je možné zajistit odpovídající výši starobních důchodů a tím zajistit životní úroveň důchodců.

V budoucnu bude populace neustále stárnout. To má souvislost se zlepšující a zvyšující se úrovní zdravotní péče i zlepšujícím se životním stylem. A proto je nutné aktivně zapojit občany do nastávající důchodové reformy.

Důchodovou reformu je nutné chápat jako nedílnou součást celkové sociální politiky státu.

Každý, kdo bude mít to štěstí a dožije se důchodového věku, by měl na důchod spořit již od mládí. Člověk by neměl myslet jen na přítomnost, ale-i na budoucnost.

Seznam použité literatury a tištěných zdrojů:

- ACHREMENKO, M. Penzijní systém stále čeká na reformu, *Berounský deník*, 2006, č. 264, s. 5. ISSN 1210-7352
- ACHYLESOVÁ, L. Systém sociálního pojištění v EU - Norsko. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 6, 47s., ISSN: 0323-2395
- BAŠTA, L. Systém sociálního zabezpečení na Islandu. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2006, roč. 37, č. 12, 47s., ISSN: 0323-2395
- BISKUP, J. Výzkum veřejného mínění o českém důchodovém systému. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 3, 47s., ISSN: 0323-2395
- ČTK: Důchody zřejmě od ledna vzrostou o 330 korun, *E15*, 2008, č. 203, ISSN 1210-1168
- ČTK: Nové důchodové spoření: větší možnosti i rizika, *E15*, 2008, č. 211, 32s., ISSN: 1210-1168
- ČTK: Tři pětiny Čechů chtějí pracovat i v penzi, *E15*, 2008, č. 203, s. 10, ISSN 1210-1168
- ČTK: Tři pětiny Čechů chtějí pracovat i v penzi, *E15*, 2008, č. 203, ISSN 1210-1168
- FOLTÝNOVÁ, D. Systémy sociálního pojištění v EU – 7. Část Francie. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2006, roč. 37, č. 10, 47s., ISSN: 0323-2395
- FOLTÝNOVÁ, D. Systémy sociálního zabezpečení v EU – Německo. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2006, roč. 37, č. 2, 47s., ISSN: 0323-2395
- FORTELKOVÁ, I. Sociální zabezpečení ve Finsku. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 1, 47s., ISSN: 0323-2395
- HAVLIGEROVÁ, J. Kalousek: Post ministra financí je v politice moje poslední štace, *E15*, 2008, č. 124, ISSN 1210-1168
- HUDEČKOVÁ, H. *Úvod do sociální politiky**V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta ve vydavatelství Credit, 2003* 122s. ISBN 80-85889-35-8

- Jaké doklady jsou třeba při podávání žádosti o starobní, plný či částečný invalidní důchod?. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2008, roč. 39, č. 10, s. 13-14., ISSN: 0323-2395
- KOTOUS, J. *Úvod do sociální politiky**Praha: Ediční středisko PF UK, 1997* 94s.
- KOTOUS, J. *Úvod do sociální politiky**Praha: Vodnář 2000*96s.
- KOTOUS, J. *Úvod do sociální politiky**Praha: Vodnář, 2003* 106s.
- PÁV, J. Systémy sociálního zabezpečení v EU – Bulharsko. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 10, 47s., ISSN: 0323-2395
- RYCHTÁŘOVÁ, J., Systém sociálního zabezpečení v EU – Dánsko. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 4, 47s., ISSN: 0323-2395
- RYCHTÁŘOVÁ, J., Systémy sociálního zabezpečení v EU 4. Část – Slovensko. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2006, roč. 37, č. 5, 47s., ISSN: 0323-2395
- RYSKOVÁ, S., JEŽEK, K. Generace na odstřel, *Ekonom*, 2006, č. 38, s. 82-83. ISSN 1210-0714
- SMUTEK, M. *Sociální stát**Hradec Králové: Gaudeamus, 2005* 135s.
- SOUKUPOVÁ, L. Systémy sociálního zabezpečení v EU – Belgie. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 7, 47s., ISSN: 0323-2395
- ŠTĚPÁNKOVÁ, P. Systémy sociálního pojištění v EU – Švédsko. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 5, 47s., ISSN: 0323-2395
- TYPOVSKÁ, L. *Úvod do sociální politiky**Olomouc: Univerzita Palackého, 1991* 54s.
- VORLÍČEK, J. *Úvod do hospodářské a sociální politiky**Praha: Economica, 2005* 96s. ISBN: 80-245-0954-7
- VOŘÍŠEK, V. Valorizace důchodů od ledna 2009 a nové výpočtové prvky pro důchody přiznané v roce 2009. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2008, roč. 39, č. 11, s. 8-10., ISSN: 0323-2395
- ŽEMLIČKOVÁ, E. Systémy sociálního zabezpečení v EU 3. část – Polsko. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2006, roč. 37, č. 4, 47s., ISSN: 0323-2395

- ŽIŠKOVÁ, L. Systémy sociálního zabezpečení v EU – Irsko. *Národní pojištění: Odborný měsíčník ČSSZ*. 2007, roč. 38, č. 11, 47s., ISSN: 0323-2395
- ŽIŽKA, J., MARTINOVIČOVÁ, M. Nečas chce na reformu penzí zmrazená privatizační eura, *E15*, 2008, č. 91, ISSN 1210-1168

Internetové zdroje:

- *Blognoviny: elektronické noviny* [online] Praha: 2006 [cit. 3. května 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.blognoviny.cz/volebni-program-ods/>>. ISSN: 1802-0100
- *Blognoviny: elektronické noviny* [online] Praha: 2006 [cit. 3. května 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.blognoviny.cz/volebni-program-cssd/>>. ISSN: 1802-0100
- Česká správa sociálního zabezpečení. Důchodový věk. ČSSZ [online]. 2008, [cit. 10. Dubna 2009]. Dostupný na WWW: <<http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/duchodove-pojisteni/duchodovy-vek.htm>>
- Gola, P. WWW jak si žijí penzisté v EU. *Mesec* [online] 2003 [cit. 10. Listopadu 2008]. Dostupný na WWW: <http://www.mesec.cz/clanky/jak-si-ziji-penziste-v-evropske-unii>
- *KDU-ČSL* [online] 2006 [cit. 5. listopadu 2008] Dostupné na WWW: <<http://www.kdu.cz/default.asp?page=51&IDR=10149>>
- *Mesec.cz* [online] 2003. Státní důchodový systém. [cit. 10. Listopadu 2008]. Dostupný na WWW: <<http://www.mesec.cz/texty/statni-duchodovy-system/>>
- *Mesec.cz* [online] 2003. Státní důchodový systém. [cit. 10. Listopadu 2008]. Dostupný na WWW: <<http://www.mesec.cz/texty/statni-duchodovy-system/>>
- PERRY, J., Švédská penzijní reforma přitahuje další země. *The Wall Street Journal* [online]. 2007, [cit. 20. Března 2009]. Dostupný na WWW:

<<http://hn.ihned.cz/c1-20681210-svedska-penzijni-reforma-pritahuje-dalsi-zeme>>

- ZAPLETAL, J. WWW *Důchodová reforma: Budoucnost není co bývala* (2.). FinExpert.cz [online]. 2005, [19. Března 2009]. Dostupný na WWW: <http://www.finexpert.cz/default.aspx?textart=1&article=3270>

Abstrakt

Šosová, L. *Sociální politika se zaměřením na srovnávání důchodové politiky u nás a v zahraničí: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2009. 65 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Petra Černíková

Klíčová slova: : bydlení, doprava, druhy poskytovaných důchodů, důchodová politika, důchodová reforma, důchodový věk, financování starobních důchodů, invalidní důchod, předčasný důchod, rodina, sociální politika, sociální pomoc, starobní důchod, valorizace důchodu, vdovský/vdovecký důchod, zaměstnanost, zdravotní pojištění.

Bakalářská práce se zabývá sociální politikou se zaměřením na srovnávání důchodové politiky u nás a v zahraničí. Cílem této bakalářské práce je porovnat a najít nejlepší možná řešení důchodové reformy v České republice. Při tomto řešení vychází práce ze zkušeností s důchodovou reformou ostatních zemí. Evropské unie. První část je zaměřena na historii a vlastní vývoj důchodové politiky, jak v České republice, tak i ve vybraných členských státech Evropské unie. Nejsou zde opomenuty ani státy, které nejsou členy Evropské unie. Ve druhé části je zde porovnávána důchodová politika v jednotlivých členských státech Evropské unie i mimo Evropskou unii. Je zde proveden rozbor politických názorů vybraných politických stran v České republice. V závěru se práce zabývá řešením a porovnáváním důchodové reformy v České republice a ve vybraných státech.

Abstract

Šosová, L. *Social policy with a view to juxtaposition of pensionable policy in our country and abroad.: Bachelor thesis.* České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2009. 65 p. Supervisor: Mgr. Petra Černíková

Key words: living, traffic, types of provided pensions, pensionary policy, pensionary reform, retiring age, old-age pension financing, disability pension, early pension, family, social policy, social help, old-age pension, pension valorization, widow's/ widower's pension, employment, medical insurance.

The thesis deals with social policy focused on juxtaposition of pensionary policy in our country and abroad. The aim of the thesis is to compare and find the best possible solution for pensionary reform in the Czech Republic. Solving of the problem is based on pensionary reform experience in other European Union countries. One part of the thesis is focused on history and development of pensionary reform both in the Czech Republic and in selected member states of the European Union. Some non-member states are mentioned, too. The second part of the thesis deals with juxtaposition of pensionary policy in both various member states of the European Union and non-member states. Opinions of several Czech political parties are analysed here. The conclusion deals with solution and juxtaposition of pensionary policy in the Czech Republic and several states.